

SOCIETATEA DE MÂINE

CUPRINSUL:

<i>PROBLEME ECONOMICE: Planuri cincuennale</i> — — — — —	PETRU SUCIU
<i>Francis Delaisi</i> — — — — —	D. TOMESCU
<i>POLITICA EXTERNĂ: O situație tragică</i> —	ILIE CRISTEA
<i>PROBLEME SOCIALE: „Trupul tău îți aparține“</i> — — — — —	ADRIAN CORBUL
<i>D. I. Suchianu: Manual de Sociologie</i> —	C. SUDEȚEANU
<i>FIGURI REPREZENTATIVE: Vasile Osavadă</i> — — — — —	ION CLOPOȚEL
<i>Generalul Berthelot</i> — — — — —	HORIA TRANDAFIL
<i>ARDEALUL VECHIU: Proprietatea agrară în Ardeal</i> — — — — —	P. SUCIU
<i>Originea românească a Aradului</i> — —	ISAIA TOLAN
<i>EUROPA CONTIMPORANĂ: Scrisori din Germania</i> — — — — —	PETRE PANDREA
<i>DISCUȚII LITERARE: Două traduceri din Platon</i> — — — — —	ȘT. BEZDECHI
<i>PAGINI LITERARE: Strigăt; Mihail Eminescu (poezii)</i> — — — — —	AL. IACOBESCU
<i>Pustiul (poezie)</i> — — — — —	GAVRIL POP STRA
<i>BIOPOLITICĂ: Nu fumați!</i> — — — — —	Dr. E. NICOARA
<i>CRONICI CULTURALE: Insemnări muzicale</i> — — — — —	ANA VOIL. NICOAR
<i>40 ani dela înființarea Ligii Culturale. — Teatru: o relevare fericită: Hamlet; Când vrea femeia. — Concertul Magda Mohora-Mărioara Muntiu</i> — — — — —	CRONICAR
<i>FAPTE ȘI OBSERVAȚII: Valută unică europeană. — Manifestul intelectualilor francezi. — Eliberarea lui Gandhi. — A. Beneș despre dictatură. — E ceva putred în Jugoslavia. — Mișcarea cooperatistă. — Un acord necesar pentru salvarea Europei</i> — — — — —	RED.
<i>COPERTA și desenele interioare de</i> — —	DEMIAN.

Director: ION CLOPOȚEL

Redacția: Piața Unirii 8.

Administrația: Str. Baba Novac 8.

Apare la 1 și 15 ale fiecărei luni

Un exemplar: 30 Lei.

Anul VIII

Cluj, 1 Februarie 1931

Nrul 2

ABONAMENT ANUAL:

Autorități, birouri, bănci: 1500 L

Societăți culturale, școli: 1000 L

Liber-profesioniști: 600 L

Funcționari, preoți, studenți: 500 L

In streinătate: dublu

Abonamentele se plătesc anticipat

Toți fumătorii

sunt satisfăcuți cu
nouile țigarete ale

Cassei Autonome

a Monopolurilor

REGALIE
MĂCĂLITATE 30 LEI
20 TIGARETE 40 LEI

DUCURTESCU
20 TIGARETE 25 LEI

TIGARETE

eu fumez..
tu fumezi..
ei fumează

TIGARETELE FĂRĂ CARTON
PRODUSELE CASEI AUTONOME A MONOPOLURILOR R. R.

Dela „SOCIETATEA DE MAINE“

— Către cititori —

Cunoaștem mizeria generală și știm în ce grad criza actuală dezarmează atâtea suflete bune, atâtea nobile inteligențe dornice de a avea în casa lor o revistă ca „Societatea de mâine“. Totuși e datoria civică să rezistăm valului de stingere a avânturilor de distrugere a umorului și de presiune morală.

Intellectualitatea noastră cititoare are în „Societatea de mâine“ un tovarăș credincios, un apărător dărz al drepturilor ei de a spera zile mai bune.

Tuturor bunilor, vechilor și devotaților noștri cititori, cari sub povara constrângerilor bugetare se lasă cuprinși de panica griji de existență, le adresăm un cuvânt cald și-i rugăm să nu renunțe a reabona o mare tribună de presă românească din capitala Ardealului, care a înfrânt toate dificultățile enorme ale tiparului în cei șapte ani și s'a menținut în neîntreruptă continuitate (un caz aproape unic în această regiune).

Pentru sacrificiul la zile atât de grele ei sunt răsplătiți printr'o activitate publicistică la nivel europeanesc.

Deci nimeni să nu se lase abătut de sumbrele perspective; chiar în ceasurile grele se călesc conștiințele și se înfig pilaștri solidelor construcțiuni ale viitorului apropiat.

Reabonați deci „Societatea de mâine“ în care găsiți un prieten egal de devotat în vremea de descumpănire care ne-a cuprins.

Redacția.

BIBLIOGRAFIE

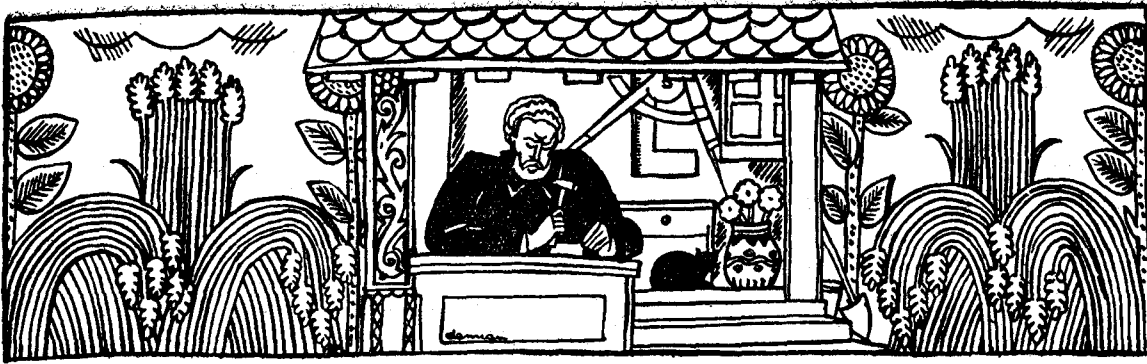
CATALOGUL DE PRESĂ DIN ROMÂNIA RUDOLF MOSSE S. A. PE 1931.

Catalogul de Presă din România Rudolf Mosse S. A., a apărut de curând în ediția VII-a.

Acest unic ghid al presei, dă în prefața sa un scurt rezumat asupra ramificației și asupra multiplicității fără precedent a întreprinderii Rudolf Mosse S. A. Din cuvintele de introducere se capătă o imagine clară despre activitatea celei mai mari agenții de publicitate din țară Rudolf Mosse. Și în anul 1930 casa Rudolf Mosse a extins rețeaua filialelor sale și a adăugat agențiilor sale numeroase în țară, și filialele din Sibiu, Ploiești și Câmpina. Vastul câmp de lucru al casei Rudolf Mosse în toate domeniile publicității, dovedește importanța covârșitoare și situația însemnată; ce a știut să-și creeze reclama în viața economică.

Se vorbește apoi în introducere despre metodele reclamei.

Partea redacțională a catalogului aduce într'o formă precisă și clară tot ce interesează pe inșerant despre partea anunțurilor din jurnalele și revistele întregii noastre țări.

Planuri cincuennale

Guvernul actual pregătește un plan economic cincevenal. Crisa cere imperativ acest plan. Se va și face. Nu credem, însă, să fie complet și radical, așa cum îl cer vremile de azi. Ori cum ar fi, acest plan va fi o dovadă că începem să ne desmetecim, că începem să întrezărim calea pe care trebuie să mergem.

În acest plan punctul cardinal va trebui să-l formeze *refacerea agriculturii*. Ca fără eminamente agricolă, ea formează baza de existență și de prosperare a statului nostru. Agriculturii române, trebuie să i se dea toate posibilitățile de liberă și nestânjinită cultivare rațională a moșiei ce o are. Fiecare moșie țărănească trebuie să devie o termă model. Numai astfel, dând brazdei capacitatea maximală de producție, vom putea să ne refacem economicște. Numai așa vom putea să ne câștigăm suveranitatea economică în concertul statelor europene.

Planul de refacere al agriculturii trebuie trasat pe un șir de ani înainte. Așa încearcă să-și refacă agricultura Rusia sovietică. O putem lua de pildă, iară să aducem nici un prejudiciu statelor „burgheze” din cari facem parte. Vor fi ei, bolșevicii, de condamnat din foarte multe puncte de vedere. Noi europenii, nu ne putem împăca nici cu scopurile, nici cu procedeele lor. Ei, e drept, nici nu încearcă să ne câștige aprobarea. Ei merg înainte spre scopurile fixate, stăruiind diabolic în doctrina lor marxistă.

Au un plan cincevenal de refacere economică a Rusiei. Am auzit și noi de acest plan, Dar nu i-am dat nici o atențiune. O ceată de demenți, certați cu tradiția și cu morala, pot ei oare să facă ceva bun și durabil?

Realitatea însă, se pare că vrea, de data aceasta, să desmintă acea-

stă părere preconcepută. E drept, că tot ce ne vine din Rusia trebuie primit cu multă precauțiune. Minciuna și falsificarea, se știe, sunt unele din armele predilecte ale bolșevicilor. În tendința lor de anarhizare, de distrugere a „burgheziei”, nu sunt scrupuloși în alegerea mijloacelor. Cu toate acestea, sunt cazuri când e bine, chiar în interesul nostru, să ne întoarcem ochii spre Răsărit. Vom vedea atunci că în cazanul drăcesc al bolșevicilor nu se fierb numai bombe împotriva burghezilor, ci se fierb și doftorii prin cari încearcă tămăduirea multelor rele de cari suferă societatea rusească. Vom vedea atunci că acolo nu se completează numai, fără se și muncește.

O față a Rusiei, a celei muncitoare, iar nu a celei anarhizante, o putem cunoaște din „Discursul asupra planului cincevenal” ținut de Stalin în al XVI-lea congres comunist ce a avut loc, anul trecut, la Moscova. Acest discurs a apărut în franțuzește. Prefața e scrisă de *Georges Valois*, mare economist, dar mai ales mare *monarhist* și *naționalist* francez. Spuselor lui Stalin n'am fi fost aplicați să le dăm o prea mare crezare. Dar, având biletul de recomandare al lui Valois, ne vine să le credem, dacă nu în întregime, cel puțin pe jumătate. Și așa, pe jumătate luate, trebuie să recunoaștem că cifrele lui Stalin sunt de-a dreptul senzaționale.

Ca țara agricolă, pe noi ne interesează în locul întâi încercările făcute de bolșevici pentru refacerea agriculturii, cum și rezultatele la cari au ajuns.

Pământul e colectivizat. S'a desființat proprietatea individuală și s'au înființat ferme de stat exclusive numite unele *Svkhhoz*, iar altele *Kholkhoz*. Pentru înființarea de *Svkhhoze*, statul a cheltuit

în 1927/28, 65.7 milioane ruble.

În 1928/29 a cheltuit 185.8 milioane.

În 1930 a cheltuit 856.2 milioane.

Din 1928 până în 1930 s'au pus la dispoziția acestor ferme: 18.000 tractoare.

Producția globală a fost în 1927/28 de 9.5 milioane chintale.

În 1928/29 de 12.8 milioane chintale;

În 1929/30 de 28.2 milioane chintale;

În 1930/31 de circa 71.7 milioane chintale.

În 1929/30 au avut un plus exportabil de 18 milioane chintale. În 1930/31 vor arunca pe piață aproape 60 milioane chintale. De două ori producția noastră anuală de grâu.

Fermele *Svkhhoz* au însemănat, în 1929/30, 1 milion hectare; în 1930/31 vor însemna aproape 5 milioane hectare.

Fermele *Kolkhoz* au ajuns la rezultate și mai mari.

Aceste au produs, în 1927, 4,9 milioane chintale grâu.

În 1928, 8,4 milioane chintale grâu.

În 1929, 29,1 milioane chintale grâu.

În 1930, 256 milioane chintale grâu, dintre cari pentru vânzare vor rămânea 82 milioane chintale.

În 1930 suprafețele însemăntate, de aceste ferme, au fost aproape 30 milioane hectare.

Rusia bolșevică are astăzi 36 milioane hectare colectivizate.

Pentru export va avea disponibilă o cantitate de aproape 100 milioane chintale. Tocmai atâta de cât are lipsă Europa occidentală. Vom asista, în anul viitor, la un războiu al grâului. Va ieși, cu toată probabilitatea biruitor grâul rusesc. Rușii, pe lângă munca forțată, sunt în situația de a vinde grâul sub prețul de cost. Va putea oare rezista Europa apuseană

acestei invazii rusești?

Ne punem acum întrebarea: ce va fi cu grâul nostru? Unde-l vom desface? Pe ce piețe? Noi avem o producție de circa 30 milioane chintale grâu. Pentru consumația internă ne trebuie vreo 27 milioane. Rămân 3 milioane chintale pentru piețele externe. Grâul nostru, slab calitativ, nu va putea concura nici cu grâul american, nici cu cel rusesc. Nu s'a căutat în anul acesta. În viitor se pare că va fi și mai puțin căutat. Dar chiar și dacă l-am putea vinde, mare câștig nu am avea din el. Cu banii încașați, agricultorii abia își vor putea acoperi camăta după împrumuturile bancare. Cu toate acestea, piața de desfacere trebuie căutată și găsită cu prețul oricăror jertfe. Cea mai bună piață ar fi cea germană. Piața ei internă are lipsă de 20 milioane chintale grâu extern. Printr'o majorare rațională a producției pe hectar, noi am fi în stare să-i furnizăm întreagă cantitatea. S'ar putea ajunge la un acord de compensații. Noi le-am da grâu. Ei ne-ar da, în schimb utilajul agricol modern.

Criza noastră agrară de acum se pare, în lumina acestor cifre, că va dăinui încă mult. Vom fi noi în stare s'o micșorăm? Ori, cel puțin, s'o îndrumăm pe căile cele bune?

În planul nostru cincvenal va trebui să se țină seamă de experiențele altor neamuri. Chiar și de cele ale regimului bolșevic. Părghia de salvare o prinzi — orice mână ți-ar întinde-o.

Suntem o țară agricolă falită. Agricultură noastră e deficitară. Trebuie raționalizată. Pentru raționalizare trebuie suprafețe mari și utilaj modern. Moșioarele noastre țărănești, din cari aproape 80% sunt sub 5 jughere, sunt porțiuni de infometare și pepiniere de incultură? Țăranul nostru, individualist și incult cum e, nu e capabil de o raționalizare a metodelor sale de exploatare. Trebuie o putere exterioară, care să-l îndrume, să-l ajute și să-l forțeze la schimbarea metodelor de cultură agricolă. Această putere nu o are decât *statul*.

Aceasta trebuie să fie concepția dominantă în planul economic. Statul trebuie să fie factorul de directivare, de ajutorare și de forțare. Nu statul politicianist, care speculează și caută preferințe

pentru „ai săi“, ci statul cultural-economic, care are în vedere nu-mai binele și mântuirea tuturor. De aceea ne vine greu să credem, că un plan elaborat de partide, fie ele chiar și concentrate, să poată trasa liniile de repede și adâncă refacere economică.

Să nu uităm, că stăm în fața unei mari catastrofe. O spun aceștia mari economiști, ca Heinemann, Delaisi, Herriot. Orice ezitări, orice tergiversări ne pot fi fatale.

În ce privește *agricultura*, planul economic va trebui să fie radical până chiar la o revoluționare a regimului actual.

Să ne fie îngăduit a fixa câteva din punctele pe cari credem că trebuie să le conțină, în omis, planul de refacere economică a agriculturii.

1) *Degrevarea de sarcini bancare a moșiilor țărănești*. Se poate încerca aceasta printr'un mare credit extern. De aproape un an există tratative în această direcție, dar fără rezultat. În această vreme datoriile cresc, camelele trebuie plătite, iar turburarea printre oameni ia proporții îngrijorătoare. Între astfel de împrejurări statul, spre a curma o situație care poate să-i fie fatală, trebuie să intervină energic și necruțător. Legea cametelor e numai o ușurare trecătoare. Situația noastră economică nu se poate lecu numai prin paliative. Datoriile bancare imobilizează pe micul agricultor și fac improductive moșiile țărănești. Interese mari vitale cer înlăturarea cât mai repede a acestei poveri distrugătoare. Statul trebuie s'o facă. Va face-o, fie printr'o amortizare către bănci cu durată lungă, fie prin preluarea asupra sa a întregii datorii bancare țărănești. Băncile vor trebui să-și aibă partea lor de jertfă în această operă de salvare a păturei noastre țărănești.

2) *Intensificarea culturii agricole*. Moșiilor degrevate va trebui să li se mărească capacitatea de producție. Pentru raționalizare sunt absolut necesare două lucruri: suprafețe mari și utilaj modern. La suprafețe mar. agricole se poate ajunge pe două căi: prin colectivizare comunistă și prin colectivizare cooperatistă. Noi n'o putem aplica decât pe cea din urmă. Cooperativelor agricole statul le va pune la îndemână întreg utilajul modern dimpreună cu personalul tehnic necesar. Locul camerelor agricole de azi îl vor lua

centralele pentru utilajul agricol în fiecare județ. 7000 tractoare pe țara întreagă ne-ar mări îndoite actuala producție de grâu. Această operă de raționalizare va trebui s'o înfăptuiască statul prin autoritatea și prin forța lui. Schimbările mari nu se pot face fără aplicarea forței. Sistemele vechi, de cultură primitivă a pamântului, nu se părăsesc fără de o intervenție energetică, ba în caz de lipsă, chiar brutală a statului.

Pentru utilaj avem lipsă de un credit agricol. Utilajul se va putea procura, în parte, pe cale de compensație. Unii sunt de părere să se creieze un mare credit agricol intereuropean, prin care statele europene industriale să vie efectiv într'ajutorul statelor agrare.

3) *Desființarea vămilor prohibiționiste* pe articolii de absolută necesitate în gospodăriile țărănești. De asemenea vor trebui desființate trusturile în industria mare. Viața țăranului nostru trebuie scoasă din primitivismul medieval în care se află. Trebuie ridicată în linia civilizației urbane a țăranului occidental. Mărită producția, va trebui să i se mărească și puterea de consumație. Aceasta se va putea numai prin înlăturarea tuturor piedecilor cari stânjenesc libera circulație a bunurilor.

Am schițat, numai fragmentar unele din cadrele între cari trebuie să se miște opera noastră de refacere agricolă. În afară de credit și utilaj, la orice operă de refacere mai trebuie muncă și suflet. Munca vor da-o masele țărănești, cari sunt isvor de nesecată energie și forță. Dar sufletul trebuie să vină dela noi, dela cărturarime. Noi prin înțelepciunea și prin voința noastră, trebuie să fim apostolii, și la nevoie, mucenicii acestor vremi de sguduitoare prefaceri. Ne vom înțelege oare rostul și misiunea ce o avem?

Europa de astăzi e ajunsă la cea mai grea răscruce a istoriei sale. Drumul spre Europa de mâne are două indicații: prin Roma fascistă, ori prin Moscva bolșevică. Alegerea nu stă în puterea noastră. Putem însă, prin cumintenia noastră, să curățim drumul de toate pornirile exuberante și barbare ale extremiștilor și ale sangvinarilor. Pentru aceasta va trebui să avem o vedere clară a lucrurilor și o voință formidabilă.

Petru Suciu.

Francis Delaisi

E un economist francez ale cărui idei le găsim utilizate de toți câți au pretenția să dea îndrumări și soluții cu privire la criza noastră economică, dar al cărui nume îl căutăm și nu-l vedem nicăiri pomnit.

Am urmărit, într'adevăr, toate manifestările recente ale economiștilor noștri, — de profesie sau diletanți, — și aproape peste tot am întâlnit idei și soluții la baza cărora se întrevede ușor lectura cărților lui Delaisi.

Ba de multeori am întâlnit în presă capitole întregi luate din aceste cărți și rezumate cu meșteșug în articole pretențioase care vroiau să fie un produs al științei și al gândirii proprii.

A fost parcă o înțelegere ca toți să se înfrupte din opera economistului francez, dar nimeni să nu-i pomească numele.

De aceea am crezut că e o datorie de recunoștință să scoatem de sub tăcere numele unui om fără care România n'ar avea astăzi nici atâția economiști și nici atâta abundență de planuri și soluții economice oferite generos pentru înlăturarea crizei în care ne găsim.

Francisc Delaisi reprezintă în Franța aceeași concepție pe care o reprezintă în Anglia cunoscuții economiști Norman Angell și Maynard Keynes. Ca și aceștia, el vede omenirea mișcându-se numai pe planul intereselor economice și crede că *abandonarea naționalismului* e singurul mijloc prin care Europa, bântuită astăzi de toate crizele, și-ar putea asigura o nouă eră de liniște și prosperitate.

Această credință o găsim exprimată în lucrarea lui monumentală, *Contradicțiile lumii moderne*, care, apărută acum cinci ani, rămâne și astăzi cea mai serioasă încercare de a îmbrățișa realitățile și problemele create de război.

Dificultățile pe care le întâmpină oamenii de stat în rezolvarea crizei de azi, — spune economistul francez — sînt *în noi*, adică în faptele care ne înconjoară. E o lege a Istoriei că ideile care conduc omenirea merg cu mult mai încet decât faptele sociale. Trebuie să treacă o generație până când să se nască și să se închege o idee conducătoare, și altă generație până când această idee să

ajungă să fie acceptată de toată lumea. Dar când ideea a ajuns să-și facă loc în spirite, condițiile de viață s'au schimbat. O doctrină politică sau socială nu este deci acceptată ca sigură decât atunci, când ea a încetat să mai corespundă realităților. Și când prăpastia dintre faptele sociale, care sânt în continuă schimbare, și dintre reprezentarea lor fixă, care este doctrina, s'a adâncit prea mult, atunci sbucnesc crizele mari din care omenirea nu poate ieși decât *printr'o curagioasă revizuire a ideilor și principiilor ei conducătoare*.

Plecând, prin urmare, dela războiul care se dă neîncetat între idei și fapte, Delaisi caută să ne arate că și criza de astăzi nu e decât manifestarea violentă a divorțului dintre realitățile în care trăim și dintre ideile vechi ale trecutului în care continuăm încă să credem, deși ele nu mai corespund de mult condițiilor noi de viață.

Pentru aceasta, el stăruie îndelung asupra rolului pe care-l joacă *mitul* în dezvoltarea societăților.

Incapacitatea mulțimii de a da o explicație științifică realităților și faptelor din jurul ei a creat *necesitatea mitului*. Un grup social nu poate trăi fără acceptarea unei discipline, adică fără o limitare a libertății individului. Dar omul n'ar consimți să renunțe la o parte din libertatea lui dacă nu ar avea o *reprezentare a legăturilor dintre el și colectivitate*. Și cum această reprezentare n'o poate dobândi prin mijloace științifice, el e silit s'o *imagineze* plecând dela noțiunile vieții lui familiare. Dacă e țaran, de pildă, el va concepe națiunea după imaginea mărită a ogorului lui. Ea va fi deci pentru el o moșie mai întinsă, limitată de un hotar inviolabil și stăpânită de oameni de acelaș sânge cari, moștenind-o dela strămoșii lor, țin s'o transmită copiilor așa cum au primit-o.

Cu această reprezentare despre națiune, țaranul va înțelege că dacă hotarul este căleat de un vecin lacom, el trebuie să pună mâna pe arme ca să apere moșia comună.

Această reprezentare însă nu are în ea nimic științific. E o *reprezentare mitică*. E o ficțiune cu ajutorul căreia individul se lasă

înșurupat în ordinea grupului social. Și dacă realitatea socială ar rămâne mereu neschimbată, reprezentarea mitică n'ar avea decât avantajii. Dar faptele sociale și economice sânt în continuă evoluție sub acțiunea inovațiilor tehnice și a evenimentelor mari pe care le înregistrează Istoria, — și pe când deci condițiile de viață se schimbă, reprezentarea mitică rămâne aceeași, sau se modifică foarte încet. Și atunci din două una: dacă mitul corespunde încă realității, conștiința individului nu e străbătută de nicio îndoială cu privire la reporturile dintre el și societate și el se va supune ușor disciplinei și ordinii sociale. Dar dacă, dimpotrivă, între realitate și reprezentarea ei mitică se naște un divorț, atunci societatea cade în dezordine, ea ne mai putând domina individul cu ajutorul unui mit care și-a pierdut puterea de a explica și de a conduce.

Mitul, prin urmare, crează autoritatea, adică *supunerea consimțită*. El este pârghia de comandă cu care guvernauții întrețin ordinea și disciplina societății și fac posibilă acțiunea colectivă a indivizilor. Dar orice mit se naște, se propagă și moare. La început, când mitul trebuie să înfrunte ordinea stabilită, adică instituțiile și ideile vechi, avem epoca *misticilor* și a *martirilor*, oameni prigoniți de contemporanii lor, socotiți ca nebuni, ca anarhiști, ca iluminați, și cari, mai târziu, vor fi preamăriți ca eroi, ca sfinți, ca precursori. Prin lupta acestora, mitul se propagă, se afirmă și triumfă. Atunci începe o nouă muncă prin care mitul biruitor se cere *ajustat* la realitățile și instituțiile societății. Această muncă însă n'o mai pot îndeplini misticii, în locul lor apar *oamenii politici* capabili să distingă între ce poate fi conservat și între ce trebuie distrus din vechea ordine a societății. Aceștia sânt spiritele realiste, sânt marii *constructori de state*, — și ei se numesc Pericle, August, Richelieu, Talleyrand, Disraeli, Bismarek.

Când opera de ajustare e terminată și când noul regim e definitiv așezat, atunci începe epoca de liniște și de prosperitate a societății. O stare de echilibru se stabilește între instituții și idei, între realitățile economice și mitul dominant, și acest echilibru asigură

grupului social expansiunea puterilor lui materiale și morale.

Dar vine un moment când mitul, încetând de a mai corespunde realităților, începe să devie primejdios. Fiindcă orice mit, având și o funcțiune politică, tinde să se prezinte ca un adevăr absolut, și prin aceasta el devine intolerant. Într-o societate în care totul se schimbă și evoluează, el vrea să îmbrățișeze și să înțeleagă realitățile și taptele noi. Rigiditatea mitului însă, și deci incapacitatea lui de a urma evoluția societății, înseamnă și moartea lui.

Intemeiat pe aceste considerații, Delaisi crede că, dacă Europa se găsește astăzi prinsă în cea mai cumplită criză morală și materială din câte a cunoscut Istoria, aceasta se datorește dezacordului dintre mitul național și dintre noua realitate a timpurilor moderne care este interdependența economică a popoarelor.

Mașinismul industrial a modificat complet structura economică și socială a statelor europene. El a creat un internaționalism al producției care face ca nicio națiune să nu mai poată trăi numai prin resursele economice ale propriului ei pământ. Prin diviziunea muncii, care este însăși esența lui, mașinismul a specializat popoarele: unora le-a dat industria, altora agricultura, și astfel le-a făcut dependente și solidare. Unite, popoarele se îmbogățesc; izolate, ele mor.

Dar această mare revoluție operată de mașinism se izbește de rezistența mitului național. În fiecare individ trăiește astăzi doi oameni: Omul economic, care lucrează internațional, și omul politic, care gândește național.

În douăzeci de veacuri, Europa a văzut născându-se și murind o sumă de mituri: mitul politeist, mitul creștin, mitul feudal, mitul papal, mitul monarhic. Dar mitul național care le-a succedat este mai complex și mai puternic decât toate, fiindcă el cuprinde și un element material: posesiunea pământului, și un element sentimental: solidaritatea de neam. De aceea, într'un secol, el a ajuns un fel de religie universală a omenirii.

Mitul național a dat naștere naționalismului economic ale cărui tendințe de expansiune au provocat războiul mondial.

Dar războiul a pus în evidență realitatea interdependenței economice, pe care mitul național n'o mai

poate cuprinde și domina. Și totuși, pacea a fost încheiată nu pe baza solidarității economice dintre popoare, ci pe baaz mitului național care înseamnă sfărâmarea acestei solidarități.

Singurul om de stat, care a conceput formula adevăratei păci a fost Wilson. Dar cuvântul lui s'a izbit de rezistența oamenilor de stat europeni cari, în fața realităților noi, au rămas tot la formulele vechi ale ideologiei naționaliste.

De aici criza în care se sbate astăzi Europa și care nu e decât răzburarea interdependenței economice împotriva unui mit care nu mai poate corespunde necesităților și problemelor create de război.

Soluția, după Delaisi, e una singură: separarea politicului de economic. Lumea nu putea ieși din contradicțiile în care se frământă azi decât atunci când, revizuin-du-și ideile conducătoare, își va impune un nou regim care să asigure jocul liber al interdependenței economice.

Aceasta e, în rezumat, cuprinsul cărții din care s'au găsit la noi atâtea economiști.

După încercarea de a o rezuma, — atât cât se poate rezuma o carte de aproape șase sute de pagini și care e un stuț de idei și argumente — să încercăm acum să descoperim și punctele slabe ale acestei lucrări care pare totuși atât de invincibilă prin arhitectura și ingeniozitatea argumentației ei.

Evident că nu poate fi vorba de a tăgădui realitatea internaționalismului economic creat de regimul industrial. Ceea ce ni se pare însă a fi partea slabă a acestei lucrări e, întâiu, impreciziunea în ce privește stabilirea fazei în care se găsește astăzi mitul național.

Căci am arătat că, după Delaisi, orice mit trebuie să treacă prin trei perioade: perioada luptei pentru afirmare, perioada ajustării la realități și perioada declinului. În care din aceste perioade se găsește mitul național în urma războiului? Desigur ca nu în perioada luptei pentru afirmare, adică în perioada mistică. Dar se poate spune că se găsește în perioada declinului? Delaisi nu precizează. El constată numai dezacordul dintre naționalism și interdependența economică și se mulțumește să propună ca soluție a crizei separarea politicului de economic, adică indiferența Statului față de jocul forțelor economice, dar evită să fie clar când

e vorba să precizeze în ce fază de dezvoltare se găsește astăzi mitul național. Într'un loc, îl vedem întrebându-se dacă n'a venit cumva vremea să revizuiem ideologia naționalistă, într'alt loc ne invită să abandonăm credința că mitul național ar fi un adevăr intangibil, iar, într'alt loc, lasă întreaga problemă pe seama „suterinții educatoare”, care ea va învăța popoarele să se descurce în mijlocul problemelor și greutăților de azi. Ar vrea deci să spună, și nu îndrăznește, că mitul național e pe cale să dispară, și ar vrea să spună că acest mit nu și-a pierdut încă puterea de a anima viața și activitatea popoarelor, și asta nu-i convine, fiindcă i-ar strica sensul, argumentația și concluziile cărții.

Noi credem însă că mitul național, triumfător prin război, se găsește acum în perioada efortului de ajustare, adică în perioada când își caută mijloacele de a se integra în nouile realități ale vieții economice. Criza de după război nu e decât sbuciumul acestui efort de ajustare.

Nu e vorba deci de o dispariție sau măcar de o slăbire a mitului național, ci numai de o adaptare a lui la realitatea internaționalismului economic. Efortul de adaptare e de abia la început, și el așteaptă ca, din mijlocul convulsiunilor și contradicțiilor de azi, să se ridice acele mari inteligențe politice, acei constructori de state de care vorbește Delaisi, a căror sarcină va fi să așeze ordinea cea nouă întemeiată pe concilierea dintre mit și realitate.

Iar, mai departe, credem că Delaisi cade prea mult în vechea eroare de a privi dezvoltarea și viitorul societăților omenesti în funcție de factorii economici.

Cine, în 1911, a cetit cartea celebră a economistului Norman Angell, Marea Iluziune, ar fi crezut că niciodată nu va mai fi posibil un nou război, atât de bine era dovedită puterea interdependenței economice. Și, totuși, după trei ani, a izbucnit războiul cel mai cumplit pe care l-a cunoscut Istoria omenirii. Fiindcă mai presus de realitățile economice, stă sufletul popoarelor ale cărui adâncimi insondabile pot oricând răsturna toate calculele și toate prevederile teoriilor noastre.

Cât despre pacea dela Versailles, noi credem că la încheierea ei n'a prezidat numai mitul național, cum, afirmă Delaisi, ci a prezidat și ideologia lui Wilson. A

corija naționalismul prin democrație, — iată ideea care a dominat tratativele de pace, și tocmai de aceea am ajuns la o pace hibridă, neisprăvită și, deci, fără autoritate în fața celor învinși. Infecat de ideologia wilsoniană, tratatul dela Versailles a creat o situație absurdă în care cei învinși prin război au devenit victorioși prin pace.

Dar, ori câte observații s'ar mai putea face, cartea lui Delaisi rămâne tot ce s'a scris mai larg și mai luminos cu privire la viața economică modernă.

Evident că, prin concluziile la

care ajunge, e o carte antipatică, mai ales pentru popoarele cu viață agrară care nu se pot desprinde ușor de sub puterea ideii naționale. Dar, întemeiată pe o bogată cultură generală și scrisă cu un curaj intelectual, care nu se dă îndărăt în fața ipotezelor și ideilor noi, această carte constituie un prodigios ferment de provocare a discuțiilor menite să ne scoată încetul cu încetul din obscuritatea și nesiguranța în care ne-a aruncat sguduirea războiului.

D. Tomescu.

PROBLEME SOCIALE

D. I. Suchianu: Manual de Sociologie

(București, Edit. Adevărul 1930 1 vol. 168 pag.)

După „Elemente de Sociologie“ a dlui P. Ionescu, apare „Manual de Sociologie“ al dlui D. I. Suchianu, îmbogățind literatura didactică a sociologiei. Introducerea Sociologiei ca materie de învățământ în liceele noastre a avut ca efect să suscite asemenea manuale îndrumătoare pentru școlarii, care trebuie să pășiască apoi la Universitate, unde pot întâlni o predare sistematică a sociologiei. Aceasta nu poate fi decât un bine că se deșteaptă curiozitatea științifică a viitorilor studenți pentru problemele de natură socială a căror cunoaștere de era până acum oarecum interzisă, atunci când ei totuși învățaseră atâtea Noțiuni de Drept și de Economie politică. Trebuia să vină și rândul Sociologiei, spre a le da o privire mai largă asupra domeniului, în care se încadrează atâtea manifestări cunoscute de ei.

Pentru aceasta un bun manual le poate fi de folos și manualul dlui Suchianu răspunde în mare parte la această cerință.

Împărțirea materiei din manual este foarte potrivită pentru o inițiere în cunoașterea fenomenului social, a cadrului de dezvoltare a vieții sociale, precum și a conținutului multiplu a acesteia. Astfel, după ce expune obiectul sociologiei, raporturile ei cu celelalte științe și metodele ce folosește, în chip destul de succint și de lămurit, Dl. Suchianu adoptă împărțirea firească între cadrul și conținutul societăților. În felul acesta supune la o verificare și la o elucidare noțiunile de mediu geografic și de rasă, familiare școlarilor de liceu, primate însă de ei ca având un caracter absolut. Nu e de mirare că este așa, când teoreticianii înșiși ai mediului și rasei au făcut din ele niște entități absolute. Școlarii învață acum

să raporteze aceste noțiuni la complexul vieții sociale și să vadă că nici mediul și nici rasa nu sunt factori determinanți în istorie și în societate. În chipul acesta Dl. Suchianu ajunge să pună în evidență înrăurirea socialului și a calităților morale asupra fizicului.

Terminând analiza cadrelor vieții sociale, se trece apoi la diferitele domenii ale activității sociale. Partea aceasta este cea mai întinsă și tot odată cea mai importantă a lucrării (dela pag. 50 până la 145). Se analizează pe rând următoarele domenii: Sociologia religiilor, sociologia politică, sociologia morală, sociologia juridică (cuprinzând pe cea penală, domestică și sociologia contractului), sociologia economică, sociologia științei și a limbii, sociologia educației și sociologia estetică. — În ce privește împărțirea aceasta, ar fi de observat că se putea face o unitate deosebită cu sociologia domestică, fiind dată importanța cea mare a familiei din punct de vedere social și moral. Rânduiala aceasta este observată și de alte manuale, cum este printre altele acela al Francezilor Hesse și Gleyze, pe care dl. Suchianu îl citează adesea. Dar poate că a fost o necesitate impusă de programa analitică.

În partea aceasta se expune fiecare funcțiune fundamentală, prin care se exprimă activitatea vieții în societate. Tot odată pentru fiecare funcțiune se arată evoluția ei, paralel cu instituțiile, în care ea s'a concretizat și cristalizat dealungul vremurilor, de pildă evoluția religiei sau a economiei. În felul acesta mintea școlarului se deprinde a vedea o sumă de regularități în mersul societăților, acolo unde după învățământul istoriei nu vedea decât opera întâmplării și hazardului. De altfel partea aceasta a fost tratată de autor cu o

deosebită competență, denotând o cercetare adesea amănunțită asupra fiecărui domeniu de activitate a vieții sociale, precum și o informație bogată. Putem releva, în acest sens, capitolul despre sociologia economică și pe cel despre sociologia juridică. — În capitolul despre sociologia politică ar fi o observare de făcut cu privire la nomenclatura întrebunțată de autor, care pune printre diferitele forme de Stat: tribul, națiunile difuze și civitățile. Când mai nimerit ar fi să le zicem la acestea Societăți politice. Denumirea aceasta de „Societăți politice“ este și aceea a lui Hesse și Gleyze, pe care dl. Suchianu îi urmează chiar în punctul acesta. Numirea de Stat putea să fie păstrată pentru națiunea organizată, cu atât mai mult cu cât există o formă de evoluție anterioară, așa zisa „națiune difuză“. Apoi credem că nu e nevoie a zice „civitate“ în loc de „cetate“, termen cu care școlarii sunt obișnuiți din liceu și care a slujit ca titlu la atâtea opere celebrelor.

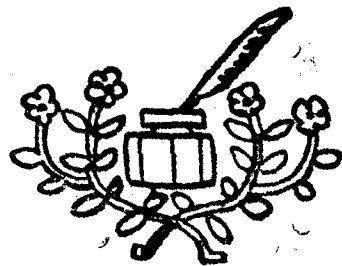
Partea din urmă a manualului se ocupă cu probleme de sinteză sociologică, aici tratând și spinoasa problemă a conștiinței colective. Manualul se încheie cu planul de monografie socială, stabilit de dl. Profesor D. Gusti.

E bine să adăugăm că stilul manualului este un stil viu și adesea colorat, ceea ce nu trebuie scăpat din vedere, când e vorba de un manual didactic.

Datina oficială era ca un manual didactic să fie ceva sec, din care școlarii numai să învețe, fără cea mai mică urmă de plăcere în dobândirea unor cunoștințe aride și fără cea desfătare sufletească a unei cărți frumos scrisă. În ce privește însă unele improprietăți de limbă, ne permitem să le relevăm tot din aceleași motive pentru care am relevat calitățile stilului. Autorul zice pe alocurea „jargon“ tehnic (pag. 39), face pluralul „științi“ în loc de „științe“. Lucrul n'ar avea importanța sa, dacă manualul n'ar fi folosit în școală, unde se caută precizia cât mai mare a limbii.

Manualul dlui Suchianu este o lucrare bună și atinge scopul urmărit de învățământ.

C. Sudețeanu.

O situație tragică

Dela încheierea tratatului de pace până astăzi, s'a scurs destulă vreme pentru ca urechile oamenilor să se obișnuiască și cu adevărurile neplăcute. Ne găsim la o răspântie când o cultură, o întreagă civilizație, își conturează tot mai precis falimentul. O prefacere adâncă, de proporții grandioase și necunoscute încă, se anunță din zi în zi mai implacabilă, iar drumul spre dânsă duce prin purgatorul adevărurilor aspre, dar izbăvitoare. A sosit momentul ca popoarele să-și revizuiască conștiința.

Este, credem, un adevăr stabilit pentru istorie că imperialismul german a fost *principalul* vinovat pentru izbucnirea războiului mondial. A existat și există un imperialism englez, după cum a existat și există unul francez, unul italian sau japonez. Imperiile coloniale nu s'au născut doar pe cale plebiscitară. Dimpotrivă, astăzi toate coloniile luptă cu disperare să scape din îmbrățișarea de fier a părinților vitregi. Dintre toate imperialismele însă, cel mai îngâmfat și mai agresiv, cel mai militarist a fost al lui Wilhelm al doilea. El, prin neconținutul zăngănit al săbiei, a pregătit acea atmosferă de nesiguranță, incordare și suspiciune, care a precedat războiul, el, cu ajutorul slugarniceii școli germane, a elaborat acea morală a forței brutale, care, dela năvălirea popoarelor mongolice încoace, niciodată nu s'a mai așifșat cu atâta cinism.

Nu avem apoi nici un motiv să presupunem că o pace, dictată de Kaiserul Wilhelm, ar fi fost mai dreaptă decât cea de astăzi; ci totul ne îndreptățește să credem contrarul.

În sfârșit, așezarea de acum a Europei, cu toate defectele ei, este politicește superioară aceleia, din care a ieșit războiul. Un pro-

gres, care nu-i în raport cu mărirea jertfelor aduse, s'a realizat totuși.

Acestea spuse, nu căutăm să le justificăm pentru făuritorii tratatelor de pace. O nedreptate, chiar, când lovește pe un păcătos, rămâne tot nedreptate. Ceva mai mult: ea transformă pe un vinovat în victimă, iar suferința acestuia, în parte nemerită, atrage fluidul simpatiiilor. Germaniei odioase dela 1918, tratatul dela Versailles i-a câștigat o mulțime de prietini.

Aliții nu aveau voie să se lase dominați de răzbunare. Egoismul omului din cavernă nu trebuia să întunece, un singur moment, seninătatea unor bărbați, cari aveau să clădească o lume nouă. Îndeosebi Franța nu trebuia să încredințeze o sarcină atât de delicată cum era creierea unui așezământ de pace durabilă, unui „profesionist al patriotismului“, cum îl numește H. G. Wels pe Clémenceau.

În timpul războiului datorită nimbului său de țară revoluționară, de patrie a tuturor ideilor generoase, Franța a văzut întreaga lume identificându-se cu aspirațiile sale. Chestiunea Alsaciei și Lorenei deveniră o problemă mondială. S'ar putea spune că, pe deasupra tuturor frontierelor, inimile cinstite băteau alături de Franța. Războiul nu-l-au decis numai tunurile și tankurile, numai blocada economică instituită în jurul puterilor centrale, ci și forța morală a opiniei publice mondiale.

Franța, care purtase războiul în numele civilizației și îl dobândise cu concursul umanității, avea datorie, la încheierea păcii, să-și însușească revendicările tuturor celor asupriți și exploatați. În loc de asta, Clémenceau a confundat aspirațiile omenirii cu interesele burgheziei franceze, lacome și corupte. Principiile s'au aplicat în

mod cinstit numai acolo, unde interesul marilor puteri nu se opuneau. Păstrând toate prejudecățile și teoriile demodate ale vechei diplomații, marii învingători — Anglia, Franța, Italia și America — nu aveau altă preocupare decât să-și consolideze poziția dominantă. Blestemata teorie a „echilibrului“ — care dusesese la război — îi obseda mereu, după cum îi obsedase veacuri de-arândul pe înaintașii lor. Astfel, de pildă, Austriei i s'a interzis să uzeze de dreptul de autodeterminare și să se alipească Germaniei, pentru ca nu cumva, aceasta din urmă devenind prea puternică, să se răstoarne „echilibrul“. La fel, pentru că în coastele Germaniei să se ridice un stat mare și ostil, i s'au dat Poloniei vreo 9 milioane de minoritari, sfârticându-se teritoriul Litvaniei, Germaniei și al Ucrainei. Să mai amintim, apoi, cum au fost înșelați chinezii și inzii, cum teritoriile asiatice au trecut, împărțite de Liga Națiunilor, sub „protectoratul“ marilor puteri? Să mai amintim de enormele reparații de război, la cari au fost condamnate patru generații germane, din vina uneia?

Este incontestabil că burghezia occidentală s'a dovedit nevrednică de rolul ce i-l încredinșase istoria. Abia a trecut un deceniu dela încheierea păcii și situația Europei este unanim recunoscută ca tragică.

Ce-i de făcut?

Nedreptățile tratatelor de pace, au alimentat în toate țările învinse curentele de dreapta, au servit teme de agitație șovinismului agresiv, care se închină politicii de forță. În Germania, militarismul prusiac, despre care se credea

că a sucombat deodată cu desființarea monarhei, a reînviat sub forma hitlerismului național-socialist. În Ungaria semi-feudală, guvernează conții, incapabili să se integreze sufletește în realitatea vieții moderne. Bulgaria, cu organizațiile ei teroriste, cu sălbăticele-i metode de luptă, visează revanșa, plămăduind în ura ei întunecată, ambiții nemăsurate și, poate, cruzimi necunoscute.

Cum să discuți revizuirea tratatelor, cu hitleristii, cari vorbesc de „al treilea imperiu german“, având supremația asupra Europei? Cum să te înțelegi cu magnații unguri, când ei prin revizuire visează pur și simplu restaurarea? Care om de bun simț ar putea să admită incorporarea la Ungaria a celor 3,5 milioane de români ardeleni, cari sunt în continuitate teritorială cu vechiul regat, de dragul unui milion de unguri, cari nu au continuitate teritorială cu Ungaria? Evident, Europa pe care o doresc acești oameni, ar fi mult mai rea decât cea de astăzi, ar fi reeditarea Europei din 1914. O astfel de restaurare nu ar curma războiul, ci l-ar perpetua.

Nu se poate admite însă nici răspunsul invariabil al învingătorilor. Suntem împotriva revizuirii, spun ei, fiindcă actualul statut îl găsim favorabil. Cu alte cuvinte, interesul se confundă cu dreptatea, iar moralul se identifică cu folositorul. (Și cel puțin de ar fi vorba de interesele multimei, dar în dosul frazelor naționaliste se ascunde adesea egoismul unei pături foarte subțiri!) Conform acestei teorii, din care de altfel izvorăsc toate minciunile patriotice, există atâtea dreptăți câte interese naționale. Și toate suverane și ireductibile! Și să ne mai mirăm că, în acest politeism politic, ca și în Olimpul grecilor vechi, intriga și vrajba nu încetează niciodată?

Dar identificarea interesului național cu dreptatea și adevărul — minciuna patriotică — nu numai că provoacă în permanență conflicte cu vecinii, dar ține sub teroare, ca o dogmă intangibilă ce este, toate spiritele dinlăuntrul țării însăși. În România, de pildă, cine ar avea curajul să spună, dela tribuna parlamentului, că anexarea Cadrilaterului în 1913 a fost un rapt?

Din nefericire, ceea ce nu înțeleg nici o tabără, revizionistii ca și antirevizioniștii, este că nu mai putem trăi în politeism, ci trebuie să tindem spre monoteism. Deasupra intereselor naționale, trebuie să planeze interesele umanității, iar ambițiile naționale să fie înfrânate de principii reglatoare.

În locul bunului plac, legea inflexibilă, în locul anarhei, ordinea.

Există o singură clasă socială, desbrăcată de prejudecăți și poftă imperialiste, care a prins conștiința de interesele superioare ale umanității. Ea singură nu s'ar încurca, la fixarea hotarelor, nici cu perimatele drepturi istorice, nici cu teoria echilibrului; ea singură n'ar râvni la bunul altuia, fiindcă ar abolii proprietatea privată, stimulenta lăcomiei și al

rapacității. Această clasă este muncitorimea. Adevărata pace nu va sălășlui de pământ decât din momentul când muncitorimea va dirija trebile obștești.

Până atunci, toate încercările de asigurare a păcii, orice formă ar îmbrăca ele, rămân infructuoase. Deocamdată, Europa își vede alunecarea spre abis și nu are puterea să se oprească. E o situație cât se poate de tragică.

Ilie Cristea.

Mihail Eminescu

Isi frâng al neastâmpărulul vuleț
Și-și stăvilesc avânturile-o clipă
Să poată naște veacurile, genii.
Desăvârșirea minții e o punte
De aur între Dante și Shakespeare.
Un trudnic strigăt între veșnicii
Acelaș om, se va numi pe rând:
Virgil, Sofocle, Byron, Eminescu.
Tot ce clădește mîntea lui, e, viața.
E numai cea ce-a dorit să fie:
Filosofie, artă, epopee...
Prin cugetul și gândurile lui
Se'nalță 'n slăvi ori cade în adâncuri.
Deplina libertate a gândirii
E cel mai bun tovarăș al vieții
Ce-și risipește liniștea prin muncă.
În suferinți se plămădește gândul.
Pământ sortit să 'nfrângă zell, omul,
Un fulger mort în pragul veșniciei,
Răspunde 'n grabă clipei: Sunt un cuget.
Un cuget al durerilor de veacuri
Pe cari mă strădulesc să le pătrund.
Și tu rămâi un cuget, Eminescu.
Nu zeu. Murise'n ceruri Zeos, când Dante
Căta 'n străfulgerări de paradis
Icoana visătoarei Beatrice.
Un strigăt de revoltă pentru cea
Ce nu s'a dat; un imn de biruință
Cu cele ce-și găsesc desăvârșirea.
Un ideal pierdut în noaptea lumii
Ce nu mai este... Singura făclie
Ce smulge din neanturi adevărul.
În pulberea ce-i luminează calea,
Mănunchiuri vii de stele, risipe
În sufletele-atâtor nevoiași,
Și-au scuturat petalele 'n țărână.
Miresmele ce s'au aprins din gândul
Ascuns în poezia-ți, Eminescu,
Sunt astăzi poate suflete de ingeri.
Cununile de lauri cari au stat
Pe fruntea biciuită de prăpădul
Și truda nebuniei, vor rămâne
De-apururi verzi. Cu-aceiași frăgezime
Au răsărit pe fruntea lui Petrarca
Și s'au ivit ca un blestem pe capul
Invinsului Camoens, mort de foame
Într'un spital sărac din Lisabona.

Dar geniile-și au de veci un simbol
Sublim: se'nalță numai prin cădere.
Un suflet mare luptă cu furtuna.
Nu poate fi comoară mai de preț
Ca frunzele de lauri biciuite
De trăznete. Poetul se prăvale
Din înălțimi ca să primească 'n neguri
Lumina creatoare. Visul morții
Eterne, e viața lumii 'ntregi...
Din neguri ai strigat: „Făcuți suntem
Cu chipul și asemănarea Celui
Ce 'nalță 'n cer înnoirata-i frunte.
Din carnea putrezită în noroi
A zeului căzut, se naște omul:
Un vierme prins în hoit...“ Lumina minții
S'a risipit în scrum. Același însă
Rămâne stâlp la poarta veșniciei.
De-aceia poate, nu mai ești al nostru.
Imbraci vestmânt de slavă pentru cel
Ce vor veni cândva să netezească
Cărările 'nțelegerii umane,
Făcându-ți cale 'n veacuri, Eminescu,
Spre ochii 'ndureratului Omer.
Au nu coboară zell de pe tronul
Pe care 'n luptă-i cucerește omul?
Și unde poate fi desăvârșirea
Decât pe culmi, când flacăra curată
S'a smuls din neguri oarbe? Nu în neguri
S'ascunde suferind? Ea ți-a fost
Tovarăș bun vieții, Eminescu.
Ai prețuit-o poate, socotind
În jertfa ta, că pâinea ce ți-a fost
Cu chinul morții smulsă de la gură,
E harul ce se 'mparte din belșug
Să potolească lumea 'nflămâzită.
Nu-ți preamăresc măiastra poezie,
Nici suferința ce te-a 'ncins cu spinii
În cari au răsărit cununii de stele.
Aș vrea să-ți prind povara 'ntre lucefieri,
Să știu că te-ai oprit la sfat cu Milton
În preajma paradisului pierdut
Sub crucea răstignirii ce se schimbă
În sfânt altar de jertfă și de milă
Prin raza unui zâmbet al lui Crist.

Al. Iacobescu.

„Trupul tău îți aparține“

Nicăeri, atmosfera Parisului nu este mai „pariziană“ ca în fața micilor teatre de cartier, seara, când lămpile electrice își revarsă flăcările clare și reci deasupra fațadelor împodobite cu afișe multicolore, și a unei părți din trotuar. De te-ai opri pe bulevardul de la Chapelle, în Avenue Jean Jaurès, pe coastele din Ménilmontant, în cartierul Italie, dealungul uzinelor din Javel ori pe Avenue de Saint-Oven, respiri aceiași atmosferă populară, în fața acelorași fel de teatre, sub ploaia rece de Ianuarie. Aceleași asfalturi grase de nămol și lucitoare de apă reflectează fațadele iluminate. Pe afișe, același fel de piese cu tendințe realiste și sociale, își astern titlurile de o brutală ingenuitate. *La traite des vierges*, *Richesse n'est pas tendresse*, *Comment ou devient apache*, și altele de acest soi. Același public neelegant și simplist, se înghesuște la intrări. În fond, oamenii aceștia sărmani și revoltati: lucrători, someuri, — și mai rău încă, știu de mai înainte la ce fel de spectacol vor asista. Calitatea pieselor jucate în fața lor, le este cunoscută. Ea descinde direct din melodramele lui Pixérecourt sau ale lui d'Ennery, preparate după gustul zilei. Adică, în loc de gentilomi feloni și de grisetele seduse, ca sub Louis-Philippe, și Napoleon III, eroii sunt industriașii exploatați (de muncă streină), iar eroinele, tinerile lucrătoare de azi fascinate de seducătorii contemporani, adecă de oameni posedând automobile. Să nu credeți că am zămbit vre-odată asistând la acest fel de spectacole simpliste. V'as minți dacă nu v'as mărturisi că intrigele și personajele piesei mi-au părut searbăde și inconsistente, că viața adevărată le lipsește; cea ce m'a înduioșat însă și m'a oprit să dau din umeri la desfășurarea piesei, au fost spectatori din sală. Pentru aceștia, a căror viață este în general lipsită de

farmec, și ai căror ani nu sunt decât o înșirare de zile copleșite de muncă, clamarea așa ziselor adevăruri oportune, este o mare consolare. Ei se desfată la frazele sonore și goale cari cad de pe scenă, căci scena oglindește după ei, propriul lor destin. În murmurul obscur al conștiinței lor, ei simt că soarta lor e vitregă, față de alte sortii omenești, și dacă revolta lor izbucnește de cele mai multe dați în note false ori neoportune, vina e a duhului lor necultivat, neabținut să prindă o filosofie generală, născută din contemplarea senină a vieții de peste tot. La această constatare, ei ar putea răspunde cu drept cuvânt că filosofia lor e rodul traiului lor trudit, că acei cari muncesc din greu, de dimineață până seară, nu au vremea și nici puțința să se ocupe de altceva decât de suferințele lor și, că o contemplare senină a existenței, dacă este posibilă unui ins sămătos și armonie constituit, nu poate fi faptul unui bolnav absorbit de chinurile cărnei.

În orice caz, poporul, sau mai bine zis mulțimea proletară, se preocupă mai ales de problemele sociale cari o ating direct. În general, camenii sunt isbiți înainte de orice, de cele ce fac parte din existența lor cotidiană. De gradul nostru de educațiune și de cultură însă depinde lărgirea sau strâmtorarea problemelor sociale. Pe unii, ele îi duc până la înălțimea metafizicei, pe alții îi opresc la egoismul pur individual. Nărodul consideră aceste preocupări fără complicațiune și fără subtilități. El judecă lucrurile cu o simplitate care nu este totdeauna adevărul. S'a vorbit prea mult de „bunul simț“ al mulțimei, el a fost prea adesea-ori măgulit și exploatat de demagogi ca să putem avea întrânsul o încredere neștrămutată. Bunul simț nu ajunge când el se oprește la apărarea lucrurilor — în care caz el

nu este decât un sofism tăgăduit. Căci exactitatea și bunul simț, nu trebuiesc confundate. Dacă ne-am servi numai de așa zisul nostru bun simț întru judecarea anumitor fenomene cosmice și biologice, ne-am înșela pe toată linia. Secoli de-a rândul, bunul simț al omenirii a făcut-o să creadă că planetele toate, se învârtesc în jurul pământului, în vreme ce globul nostru rămâne nemișcat. Nimeni nu a încercat prin propriile lui simțuri rotațiunea pământului: era aceasta o probă că pământul nu se învârteste? Bunul simț a afirmat-o, dar experiențele științifice obiective au negat-o cu desăvârșire.

Mă gândeam la toate acestea asistând, mai deună-zi într'un mic teatru din cartierul Grenelle, la o piesă realistă intitulată „*Mon corps est à moi*“. Tema a fost repetată după un roman social de Victor Margueritte, purtând titlul „*Ton corps est à toi*“. Mă veți întreba: ce problemă socială conțin opere ca „Trupul meu îmi aparține“? Vă voi răspunde că subiectul este grav și delicat. El se preocupă de libertatea sau de condamnarea avorturilor la femei.

Actualitatea sa este mai acută decât s'ar crede. Expresiunea ei oficială, ca să zic așa, a fost formulată acum câte-va luni la două congrese feminine internaționale ținute la Viena și la Geneva. Și moțiunea acestor congrese a fost, desigur, favorabilă legalității avorturilor. „Cea ce vă cerem“ au exclamat membrele congreselor, nu este de a recunoaște drepturile pe cari le au femeile de a accepta sau de a refuza maternitatea lor; căci drepturile acestea fiecare dintre noi, din orice națiune am face parte, le luăm noi înși-ne în mod natural. Ce vă cerem deci, este de a ne permite a recurge legal la medici, în cazurile de avort. Trupul nostru ne aparține, și este grotesc și monstruos din

partea Statului să se amestece în palpitarea intimă a ființei noastre“.

În jurul acestei teorii se învârtuie amănunțele piesei din micul teatru din Grenelle. Am putut vedea pe scenă, clasică și veșnic actuală aventura a fetelor seduse și părăsite, a egoismului și ipocriției societății față de cei slabi și de cei învinși, a mizeriei și catastrofelor ale căror victime sunt tinerele mame nelegale. Am auzit deasemeni răsunând pe scenă, tot clasicele fulminări împotriva războiului, acest moloch setos de sângele tinerelor vieți cari au costat atâta trudă mamelor, față de cari ele au cheltuit atâta dragoste, atâta neliniște, atâta grijă — pentru ca la urmă cruda și ipocrita societate să le trimeată la o moarte nemiloasă. Iată în ce scop, societatea le oprește pe femei de a refuza a fi mame. Isbindu-le cu toată rigoarea legilor în cazurile de avort: nu în intenția de ocrotire a existențelor face ea aceasta, ci pentru ca mai târziu, când feții au ajuns oameni, ei să fie sacrificați în cârd ambiției săngeroase a plutocrației...

Spectatorii erau mișcați. Vedem femei și fete, cu lucirea aprobării în ochi. Bunul lor simț imediat, era convins de adevărul celor expuse. Și în aparență, autorul piesei avea dreptate. Nu voi încerca nicio clipă să susțin prin vechiile clișee ale moralei burghezești, că morala pe care o impune societatea este totdeauna justă. Eu însu-mi sunt convins de monstruoșitatea faptului că Statul osândește cu cruzime avortul unui vieți neformată încă, pentru ca el să dispună mai târziu decât mai multă „carne de tutun“. Când cineva gândește independent, nu se poate să nu osândească egoismul bărbaților și lașitatea societății față de mamele nelegale. De asemeni, mi-ar fi greu să consimt a accepta amestecul aceleiași societăți în palpitarea intimă a cărnei femeiești...

Vrea să zică aceasta că sunt partizan al avorturilor? De o mie de ori nu — numai că argumentele mele nu le trag din concluzia pur și simplă a „bunului simț“ ci dintr-o mai largă meditație a legilor biologice, din contemplarea mai aprofundată a misteriosului destin al vieții omenestei...

După cum societatea nu are dreptul de a interveni în freământul profund al funcțiunilor noastre vitale, tot astfel nici o femeie nu are dreptul, la rândul ei, să intervină brutal în soarta unei existențe care se încheagă. „Trupul meu îmi aparține!“ Strigă eroina piesei din micul teatru de cartier parizian — și publicul o aplaudă, răpit de so-

fismul acestei afirmări. Dar dacă în acel moment, cineva, din sală, ar fi strigat eroinei: „Este adevărat că trupul tău îți aparține, dar numai el și nu celălalt trup care crește zi cu zi în pântecul tău!“ desigur că spectatorii ar fi văzut o latură a problemei pe care nu o considerase încă, și ar fi rămas pe gânduri. Nu, femeilor, nimeni nu are dreptul să se amestece în pălpăirea carnei voastre, dar nici vouă nu vă este permis a opri pălpăirea unei cărne care, cu toate că încheagată în măruntaele voastre, constituie o existență cu totul deosebită de a voastră proprie. Evitați cât doriți, ca o viață nouă să încolțească în pântecul vostru. Luați toate măsurile voite pentru ca fiorii amorului să nu se prelungească până la maternitate. Odată însă ce ați permis sufletului misterios al vieții să vă sămânțească corpul, nu aveți nici un drept să smulgeți această sămânță din carnea voastră. Ea trebuie respectată. Ea are dreptul să-și încerce norocul

pe lume. Poate ca viitoarea existență să fie un alt Pasteur, un un Bach — cine știe? Dar fie ea menită unei sorți mediocre și încă nu v'ar fi permis să răpuneti, odată ce e plăsmuită, și-rul de lucruri și de lacrimi, puțința sensațiilor de voce bună și de armonie pe cari le dă sufletul primăverii sub cerul albastru de Maiu, a săruturilor pătimase de amor în epoca tinereței, a dulcilor odihne în valurile nopții, a duioșilor, a melancoliilor vieții — a tuturor încercărilor bune sau rele pe cari le cunoaștem cu toții în trupul și în sufletul nostru, prin trecerea noastră dealungul sorței, care ne-a fost hărăzită. În insul necunoscut care se va naște, respectați destinul-i neghicit...

Trupurile voastre vă aparține, dar nu și acelea pe cari le purtați în voi, — a, mamelor de pretutindeni!

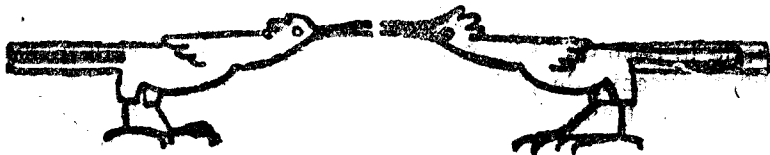
Paris, Ianuarie.

Adrian Corbul.

STRIGĂT

Am risipit un suflet în liniștea din slavă.
 I-am adăpat în noapte cu picuri de otravă
 Și i-am sporit osânda, de teamă să nu cadă
 Infrânt, eu însu-mi dându-l pământului drept pradă.
 Ci iată-! Culb de visuri în zările de ghiață.
 Nu, nu, pământ, o tată, deși mi-ai dat viață
 Și răsplătești cu moartea visările-mi păgâne, —
 Nu sufletul din slavă, ci lutul îți rămâne.
 Ia-ți darul! Nu pe mine mă vă 'nghiți mormântul.
 De-o tresări prin frunză cu mulcom vuleț vântul
 Și de-ar aprinde stele prin flori în noapte candelii,
 Sau vor tăia văzduhul cu paloșe de-arhangheli,
 Ființa mea desprinsă ca raza din lumină
 Spre stele va purcede, de vraja ta străină.
 Impodobească-mi lutul comori împărătești:
 Eu nu voi ști'n odihna de sus nici unde ești.
 Ia-ți dorul și păstrează-l, lipsit de mângâiere!
 Nu blestem că pe cruce m'ai adăpat cu fiere.
 Dar nu-mi ești în prăpădul infrângerilor mele
 Prăpastia ce-ascunde văpaia unei stele.

AL. IAOBESCU.

Proprietatea agrară în Ardeal

— Scurt istoric al dezvoltării ei¹⁾ —

II.

Date precise despre organizația agrară a Românilor din Ardeal sub Arpadieni nu avem. Era probabil la fel cu a Românilor din alte părți, cu a celor de peste Carpați. Acolo se vorbește, în aceste vremuri, de un drept românesc. Fiecare sat își avea hotarul lui. Acesta era împărțit în fâșii egale, după numărul gospodarilor. Casa, grădina și locurile arabile erau socotite ca proprietăți particulare. Fânațele, iamașurile și pădurile formau bunul obștesc al satului. Hotarul avea întindere mai mică la văi, mai mare în regiunile muntoase. Satul alcătuiă 5 județe, în frunte cu un județ sau cnez. Sătenii erau oameni absolut liberi, putând să se mute oriunde și ori când.

Mai era, afară de săteni, o clasă mai puțin numeroasă, așa numiții vecini, (prizonieri de războiu). Aceștia nu se putea muta din așezare și trebuiau să facă mai multe zile de lucru decât sătenii liberi.

Ca și sătenii liberi, vecinii stăpâneau, în hotarul așezării, fiecare „jireabia“ lui, sau partea lui de jireabie, în aceleași condițiuni ca cei dintâi. Cu vremea, pe lângă prinșii de războiu, mai căzură la vecinătate și mulți Români care își înstrăinară parte din libertatea lor de bună voie spre a scăpa de vreo „nevoie“.

Documentele contimporane cu așezarea Sașilor în Ardeal ne spun că Românii își aveau aici pământul lor, „terra Blachorum“, din care s'a luat o parte ca să se dea străinilor, „terra exemptă de Blacis“. Se mai vorbește de „sylva Blachorum“, care s'a dat Sașilor spre a se folosi de ea împreună cu Românii. Servitorii sași afirmă că Românii nu erau proprietari legali pe teritoriul numit după ei, ci numai uzufructuari. Ei ar fi fost colonizați acolo în schimbul unor servicii se trebuiau să le presteze.

Contele Nicolae Bethlen, cancelarul Ardealului, la începutul v. XVIII scrie: „Se știe că la națiunea săsească sau pe pământul crăiesc domn de pământ sau și pământ nemeșesc nu există deloc, ci ca domn de pământ se socotește regele, iar hotarul întreg este pământ crăiesc. Locuitorii sunt toți deopotrivă, privilegiați semirustici, iar nu iobagi, fiindcă ei pot să plece când vreau. Astfel pe Fundul regesc nu se poate face distincție între pământul nemeșesc și al iobagilor; de aceasta nici nu este, fiind că acolo nu există pământ nemeșesc“.

În conscrierea făcută între anii 1500—1521 se vorbește de „hospites saxones“ alături de „hospites valachi“. Între ei nu era nici o deosebire. Românii nu erau în raport de supuși față de comunele sau cercurile săsești.

În pământul crăiesc nu erau iobagi. Românii, cari au locuit în aceste părți încă înainte de așezarea Sașilor, au fost recunoscuți de egali îndreptățiți cu Sași. Se vede aceasta din diploma prin care Andrei II-a a înzestrat pe Sași cu privilegiile lor. Între altele le permite să se folosească împreună cu „Blachii“ și Bisenii, de pădurea acestora, așa însă că pentru dreptul acesta să nu fie îndatorați a face

nici un serviciu.

• • •

În această epocă găsim la Români instituția **cnezatelor**. Deținătorii lor aveau însemnate avantajii economice agrare.

Cnezii erau juzi sătești și țărani liberi, proprietari de pământ. Cneziatele „valahe“ se găsesc numai după 1241. Sub cneziate valahe se înțelegeau organizațiile de comune ale căror locuitori se ocupau mai ales cu oieritul.

În prediile și pe pământurile castrelor regale, pe proprietățile clerului, ale nobilimi și ale orașelor, cnezii erau administratorii satelor, în numele proprietarilor și judecătorii locuitorilor. Așa apar ei în primele documente de pe vremea lui Bela IV. Începând cu a doua jumătate a sec. XIV. știrile despre cnezii români sunt foarte numeroase și precise. Regii și proprietarii mari de pământ au acordat cnezilor dreptul de chinezat ereditar „jus keneziale“. În baza acestuia aveau dreptul de a poseda o porțiune de pământ, de obicei mai mare decât a celorlalți locuitori, liberă de dare și de „quingagesima“.

Aveau dreptul, între altele, de a se sluji de munca sătenilor pentru cultivarea porțiunilor de pământ. Mai aveau pe deasupra și un venit dela judecăți. Cnezii ce se aflau pe proprietățile nobililor, clerului sau comunelor, aveau o situație mai inferioară. Ei nu aveau drept cnezial ereditar.

Cnezii erau la început numai asimilați cu nobilii, fără să fie nobili adevărați. Încep să fie nobilitați numai pela sfârșitul v. XIV. și în decursul v. XV. În prima jumătate a secolului XV „Valachi nobiles“ sunt foarte numeroși în Hunedoara și Banat. Către sfârșitul v. XV. cneziatele își pierd importanța. În Ardeal multe din comunele cneziale se schimbă în comune iobagiale. În această epocă se așează în Ardeal Sașii și Săcuii. Proprietatea lor privilegiată își capătă o formă definitivă numai mai târziu.

B) Sub regii din casa Anjou.

Invazia tătarilor a produs mari perturbații în raporturile de proprietate. Ultimii Arpadieni au fost regi slabi. Folosindu-se de această slăbiciune, nobilimea înaltă s'a întărit tot mai mult în detrimentul puterii regale. Nobilii și-au mărit moșiile prin ocupațiune continuă și neîmpedecate. Și într'o parte și într'alta a țării răsar mari latifundii. Unii dintre latifundiari exercită drepturi majestatică. Unicul razem al puterii regale era nobilimea de rând. Întărirea ei era întărirea puterii regale. Multe moșii nobilitare s'au nimicit parte prin vânzări, parte prin ocupațiuni volnice de către magnații mai puternici.

Magnații erau tari prin latifundiile lor mari și prin covârșitoarea lor înrăurință politică. Nobilimea, spre a putea rezista, trebuia să aibă moșii apărate prin dispoziții speciale, de înstrăinare, de vânzare sau de ocupare volnică. Aceasta s'a făcut prin legea de aviticitate în anul 1351. De aici încolo nobilul nu mai dispune după plac de moșie, ci aceasta trece din neam în neam. Dacă se stinge o familie, ne-

¹⁾ Vezi începutul în No. 1 al „Soc. de Măine“.

mai având vlăstar bărbătesc, moșia trece la coroană. Această lege a urmărit un scop îndoit: întărirea nobilimei de mijloc și întărirea puterii regale. Acest scop l-a și ajuns. Aviciticitatea a format baza dreptului de proprietate aproape cinci sute de ani. Deși adusă în veacul al XIV-lea, n'o găsim precizată temeinic decât în Tripartitul veacului al XVI-lea.

Sub dispozițiile acestei legi cădeau numai moșiile avitice sau strămoșești. Acestea formau mai ales proprietatea semănțiilor. Erau inalienabile. Fără învoirea neamurilor nu se puteau pune nici chiar în zălog. De moșiile proprii sau achiziționale, fiecare nobil dispunea după plac.

Comunitatea de avere o găsim și în epoca aceasta, ba încă mai extinsă decât în epoca anterioară.

În comunitate de avere se foloseau moșiile iobagiale, dar din acestea numai locurile arătoare și răturile. Hotarul satului avea drept egal de folosință. Fiecare avea dreptul să capete din hotarul satului o porțiune pe o formă de mare, pe o formă de departe și pe o formă în ce privește calitatea. Dar după ce locurile nu erau pe o formă, de acea împărțeau hotarul în mai multe table, după calitate și distanță. Singuratecele table le împărțeau apoi iarăși în atâtea părți („săgeți“) câți reflectanți erau.

Părțile sau „săgețile“ se împărțeau prin tragere la sorți. În hotarul multor sate mai erau și astfel de pământuri, din cari fiecare putea să are și să samene cât vrea, după plac.

În veacul al XIV întâlnim un nou soi de comunitate, **comunitatea de casă**. Primele urme le găsim în comitatul Caraș, unde erau astfel de comunități la „poporația slavă și valahă“¹⁾. Descendenții unui străbun comun alcătuiau un fel de corporație, care era persoană juridică. Singuratecii membrii nu aveau drept de proprietate. Aveau drept numai la o anumită parte din venit. Drept de a dispune avea numai capul familiei. El singur reprezenta comunitatea. Mai târziu această instituție s'a lățit în măsură mai mare în părțile de sud ale Ungariei. Nu sunt informații dacă această instituție ar fi străbătut și în Ardeal.

Nobilul își lucra pământurile cu iobagii, care de obicei primeau, în schimbul muncii lor, pământ. Nobilul avea, într'o vreme, dreptul să-și aleagă după voie pământ în hotarul satului. Din acest pământ, pe care putea să și-l păstreze, s'au dezvoltat proprietățile alodiale.

Către sfârșitul Arpadienilor găsim mare anarhie în raporturile de proprietate. S'au trimis comisari regali spre a face separațiune între moșiile regale și între celelalte categorii de moșii. Prin stăruințele Anjoueștilor această separațiune se înlățește. Încep să se stabilească raporturi agrare normale fixate prin diferite dispoziții regale. Se precizează raporturile de proprietate și se formează clasele sociale, fiecare cu drepturile și cu datorințele ei. Societatea își primește acum o hotărâtă structură socială, pe care și-o păstrează, cu anumite modificări, până în 1848.

Structura feudală a proprietății agrare ne dă o analogă structură socială. Intrăm prin aceasta în alvia feudalismului occidental. În această epocă gă-

sim tot aceleași categorii de proprietăți ca și în cea anterioară. S'au sporit, mai ales sub ultimii Arpadieni, latifundiile. Unele din ele aveau extenziuni uriașe. Sporirea lor a fost ajutată de stările anarhice ce a urmat după stingerea Arpadienilor. Unii dintre latifundiarii erau adevărați regi, având putere peste părți întregi de țară. Așa a fost în nordul Ungariei vastitul Mateiu Csák, iar în Ardeal voievodul Ladislau Apor. Carol de Anjou înfrânse puterea prea mare a acestor oligarhi. Pe ceilalți magnați îi supuse puterii regale prin introducerea sistemului banderial, prin care i-a silit să supoarte greutățile militare în proporție cu mărimea moșiilor lor. Conformându-se sistemului feudal din apus, a legat îndatoririle militare de moșie. Prin aceasta a întărit puterea regală și a ridicat prestigiul coroanei. Puterea regală avea lipsă de un sprijin real și statornic.

Acesta nu-l putea găsi decât în nobilime. Marea aristocrație agrară era o primejdie pentru rege și o mare primejdie pentru integritatea țării. Stavilă împotriva lor nu putea să fie decât nobilimea cu proprietatea mică. Neatârarea și puterea acestei nobilimi se întemeia pe proprietatea de pământ, care trebuia păstrată întreagă, ferindu-o de micșorare ori de nimicire.

Cea mai mare primejdie pentru proprietatea nobilitară era dreptul de liberă dispunere garantat prin Bula de Aur. Salvarea nobilimei nu se face decât prin restrângerea acestui drept și prin aplicarea doctrinei „sfintei coroane“, socotită ca „rădăcina tuturor drepturilor de proprietate“. Prin legea de avicitate s'a pus în aplicare acest principiu. În înțeleșul acestei legi, atât țara întreagă, cât și părțile ei singuratece, alcătuiesc „proprietatea sfintei coroane“. Numai acela are drept de liberă proprietate care a primit acest drept dela „sfânta coroană“, ori și-l derivă dela ea.

Legea de avicitate a dat o nouă temelie juridică proprietății. A schimbat, în consecință, și raportul dintre clase. De aci în colo centrul puterii e regele, singurul deținător al dreptului de proprietate. Nobilii sunt supuși numai regelui, dela care își primesc toți dreptul de proprietate. Supremul și singurul domn feudal în țară era regele. Întreagă nobilimea îi era vazală...

Avicititatea a produs schimbare și în natura proprietăților. Până aci au fost proprietăți alodiale și feudale. De aci în colo toate proprietățile nobililor au devenit proprietăți feudale, al căror dăruitor era „sfânta coroană“. Toți cei ce aveau proprietatea primită dela sfânta coroană, adică dela rege, erau membrii sfintei coroane“. Aceștia erau: prelații, magnații și nobilii de mijloc. Aceste trei staturi aveau singure drepturi politice. Regele și aceste trei staturi aduceau legile și guvernau țara. Cei ce nu aveau proprietăți feudale primite dela „sfânta coroană“ erau într'o situație politică inferioară. Așa erau orășenii și iobagii. Aceștia nu erau „membrii sfintei coroane“.

Prin legarea moșiilor nobilitare în două direcții (familie și coroană), acestea au fost ferite de aici încolo de a fi nimicite ori înghițite în întregime de oligarhi. Dar n'au fost ferite de fărâmițare, deoarece toți membrii de parte bărbătească aveau dreptul de moștenire.

În această epocă găsim tot aceleași categorii de proprietate ca și sub Arpadieni.

¹⁾ Milhofer.

Proprietatea mare o aveau: regele, regina, ceilalți membrii ai familiei regale, prelații și magistrații.

Pe teritoriul proprietății mari s'au întemeiat cu vremea sate, orașe, târguri, cari au fost supuse marilor proprietari și din punct de vedere juridic.

Proprietatea de mijloc era în mâna nobilimei de rând. Aceasta nu avea importanță din punct de vedere economic, agricol. Nu era destul de extinsă pentru ca să fi putut fi favorabilă dezvoltării agriculturii. Fiind mai ales proprietate nobilitară, cădea sub aceleași considerațiuni de drept ca și proprietatea mare.

Nobilul nu se cam ocupa cu agricultura. Preocuparea lui principală era războiul. Năzuința lui era să-și sporească proprietatea, și să ajungă în șirul nobilimei înalte.

Pe latifundii situația iobagilor era mai bună. Se bucurau de mai multe drepturi și libertăți decât pe proprietatea de mijloc. Aici libertatea comună nu există decât în baza unei speciale grații regale. Între proprietarii de mijloc se puteau socoti și cei ce cultivau pământul pe teritoriul orașelor libere.

Pe moșiile proprietarilor de mijloc iobagii erau datori să se conformeze întru toate legilor în vigoare.

Proprietatea mică era în mâna iobagilor, pe cari Werboeci îi mai numește „rustici“. Aceștia nu aveau drept de proprietate asupra pământului, care era al proprietarului sau al domnului de pământ, prin cultivare și prin clădiri câștigau asupra moșiei drept de folosință perpetuă. Situația economică a iobagilor în epoca aceasta s'a înrăit ca peste tot în Europa în v. XIV-lea. Situația lor de drept s'a clarificat. Iobăgia ajunge instituție de drept. Carol Robert favorizează pe nobili. Tocmai de aceea încercările sale de a ușura starea iobagilor, n'au dat rezultate.

Iobagul înceată de a fi supusul statului, el devine supusul direct al domnului de pământ. El devine singurul element contribuabil al statului. Toate dările numai el le plătește. Pe lângă cele vechi, Carol Robert mai introduce una nouă: darea de poartă. Aceasta a fost cea dintâi dare stabilă, pe care iobagii o plăteau după fiecare moșie de iobag sau după poartă. Carol Robert încearcă să le ușureze situația prin reînnoirea dreptului de liberă migrațiune. Dar nobilii aveau atâtea și atâtea căi de a călca acest drept. De aci o mulțime de abuzuri și de plângeri.

Puterea regală se sprijinea pe nobilime. N'avea nici curajul, nici interesul de a stârpi răul din rădăcină. Sub toleranța neputincioasă a regilor a crescut tot mai mult puterea nobilimei. Ei ajung factor hotărâtor în conducerea statului. Structura politică a statului își ia, sub influența feudalismului occidental, o formă permanentă. Iobăgia apare acum pentru prima oară ca instituție de drept. Societatea se împarte, distinct și legal, în două mari clase sociale. Sus prelații și nobilimea care poruncește și beneficiază de toate drepturile, jos iobăgia care ascultă și poartă toate greutățile. Clasa de sus se identifică cu statul. Interesele ei sunt interesele statului. Cine se ridică împotriva acestor orânduiești, se ridică împotriva orânduiești date de însuși Dumnezeu. Era pedepsit în consecință.

Legile lui Ludovic cel Mare din 1351 sunt de foarte mare importanță pentru iobagi. Dreptul de liberă migrațiune a fost din nou recunoscut. Darea de poartă a rămas în vigoare pe mai departe. Dar regele anjovin avea aceleași interese ca și tatăl său. În politica sa internă nu se putea rezima decât pe nobilime, a cărei situație dorea s'o vadă cât mai întărită. Spre a o putea face aceasta introduce o dare nouă numită, darea părții a noua. A noua parte din recolta lui anuală iobagul trebuia să o dea domnului său de pământ. Zeciuiala, introdusă încă sub Arpadieni, trebuia să o dea preotului. Amândouă aceste dări au fost o grea povară asupra țărănimii iobage.

Cu cât lucra și se străduia mai mult, cu atât avea mai mare folos nobilul. Sudoarea țaranului îngrășa pe alții. Aceste dări neomenesti aveau să fie aluat de neîncetată dospeală pentru turburările de mai târziu. Veacul al XIV nu înregistrează astfel de tulburări. Poate din motivul că aceste dări nu se ridicau încă în acest veac în toate părțile.

Întâlnim pentru prima oară în această epocă așa numitele **urbarii**. Acestea se ridică la importanță în v. XIV, deodată cu dezvoltarea comunelor iobagiale. Erau învoieli scrise, prin cari se regulau raporturile și prestațiunile iobagilor față de domniilor lor de pământ. Invoieli urbariale nu încheiau decât numai comunele iobagiale și orașele. De bază le serveau legile țării, mai ales cele din 1351. La început au fost foarte simple. Așa au rămas până la sfârșitul veacului al XV.

Schimbare aduce anul 1514, când se declară iobăgia perpetuă.

Erau două feluri de urbarii: cele date de către domni de pământ și cele date de către regi. Aceste erau date sau nemijlocit de către regi, sau de către administratorii cetăților regale și întărite apoi de regi. În ele se găsesc specificate îndatoririle iobagilor față de domni de pământ. La fixarea lor se ținea seamă de legile existente. Dacă nu însemnau o ușurare, însemnau la tot cazul o sistematizare a raporturilor dintre proprietari și iobagi. Contractele urbariale nefiind obligatorii, ori nu le încheiau toți, ori dacă le încheiau, proprietarii aveau atâtea și atâtea mijloace de a le călca. Nobilii, stăpâni aproape absoluți asupra vieții și asupra averii iobagilor, nu erau înfrânați în pornirile lor de împilare decât de îndemnurile lăuntrice ale sufletului lor, ori când și când de intervențiile energice de sus. Dar acestea erau rare — și mai ales fără efect. Deacea împilatorii își făceau de cap, storcând, asupra și jefuind o țărănime, care n'avea nici un protector. Biserica nici nu-l mângăia, nici nu-l ajută. Fiind și ea proprietară de pământ, împilă de mulțori pe iobagi pe întrecute cu proprietarii mireni. Împotriva asupritorilor, iobagii s'au sculat în această epocă în două rânduri, la 1437 și la 1514. În 1437 iobagii și nobilii au încheiat o învoială, în care s'au fixat prestațiunile iobagiale. Dar nobilii nu au respectat punctele acestei învoieli.

Iobăgia, ca instituție, în Ardeal există numai pe teritoriul celor șapte comitate. Locuitorii de pe pământul săcuiesc și de pe cel crăiesc nu erau iobagi. Se bucurau toți de privilegiul nobilitare. Majoritatea absolută a iobagilor o formau Românii. Dintre Unguri nu erau mulți iobagi.

(Va urma).

Petru Suciu.

Originea românească a Aradului

II.

Am mai spus, că era aci, la Orod, un vechi capitol de canonici burlaci și o prepozitură de fețe bisericești deasemenea fără continuitate din tată în fiu. Pe lângă ei mai era pân' la o vreme o vamă, iar din când în când o prefectură de județ, prin care însă nu trebuie înțeleasă o prefectură în stilul celor actuale. Alcătuiau pe-atunci județul nemeșii ținutului, în cap cu unul dintre ei, răspândiți cu toții prin ținutul foarte fortificat peatunci cu cetăți și cetățui, și adunați din când în când la judecată sau din când în când refugiați, în cetatea odinioară puternică dela Orod. Că nu exercita județul puterea executivă, era deasemenea de sine înțeles. Puterea o avea prepozitura — episcopatul onorific dependent direct de papa și de rege, — și capitolul de canonici, cari țineau în crâncenă iobăgie nu numai județul ei și ținutul întreg — de jos dela Dunăre, până sus la revărsarea Crișurilor în Tisa, spune Fábrián.¹⁸⁾ Se exclude deci dela început un lucru: etnicul ce l-ar fi dat puterile dela Orod ale județului, care nu existau aici, ci respirate pe la reședințele din județ ale nobilimii. Rămân, ca să dea etnicul Aradului după mutarea Orodului la Arad: capitolul canonicesc, prepozitura, vama.

Erau acestea ungurești?

Nu avem despre vama și despre oficiul central dela Orod al transporturilor de sare depe Murăș, decât informațiuni incidentale. Cele mai vechi ce le avem, dovedesc însă că etnicul acestor oficii nu putea să fie decât într-o câțiva unguresc. Încă înainte de invazia tătară, vama de aici și arenda transporturilor de sare pe Murăș ajunseseră în mâni jidovești și „ismaeliți“, și dacă în baza angajamentului lui Andrei al II-lea din bula de aur dela 1222, că nu va mai da aceste concesiuni pe mâna jidanilor și a „ismaeliților“, vama a ajuns în arenda prepoziturii, acest fapt nu trebuie considerat în sens absolut. Nu putem ști, din lipsă de informații, cât timp s'a ținut acest angajament, dar o știm că încă sub succesorul lui Andrei al II-lea, jidanii au ajuns în Ungaria din nou influenți, datorită ajutoarelor ce le oferiau țării sărăcite total de prădăciunile tătarilor. După ce țara s'a refăcut din ruina în care a adus-o năvala tătarească, vama și concesiunea transporturilor de sare sunt pomenite de fapt în mâinile omnipotenților seniori clericali dela Orod. Dar de altă parte, cine ar putea să susțină absurditatea, că exercitatorii și concesionarii erau una. și că, de vreme ce nici înșiși concesionarii nu erau, după cum vom dovedi-o, unguri, exercitatorii trebuia să fie

negreșit maghiari? Fapt e, că transportatorii nu s'au putut recruta decât dintre iobagii cari au dat până astăzi cei mai buni plutași din Ardeal, dintre români, cari desigur nu se înțelegeau cu oficiul nici în latinește, nici în ungurește; e deasemenea fapt, că atunci când Orodul dispărea pe veci din istorie, jidanii s'au identificat din nou în părțile acestea, și încă ca mari milionari. Dealtfel la aceasta dată, singura care trebuie să ne preocupe în legătură cu chestiunea Aradului, vama dacă va mai fi fost în ființă — căci informații nu mai avem despre ea — n'a putut în nici un caz să fie în mâinile prepoziturii, pentru faptele ce le vom arăta despre istoricul din secolul al 16-lea al seniorilor dela bisericești dela Orod.¹⁹⁾

Orodul se limita prin urmare, în vremurile când Turcii apăreau aici, la prepozitură și la capitolul de canonici. În Lakatos, limitarea aceasta a sa la așezarea călugărească fără continuitate din tată în fiu — presupunem încă că această așezare era maghiară, ceea ce însă nu este exact — este făcută categoric:

„Tot ce se amintește despre Orod (până la distrugerea lui la 1521 de către Turci) e în strânsă legătură cu istoricul capitolului și al prepoziturii ce-și aveau reședința în cetate.“²⁰⁾ În consecință tot ce e la Lakatos până la această dată istoricul Orodului, este istoricul exclusiv al capitolului canonicesc și al prepoziturii feudale, distincte întru cât fiecare își avea latifundiile sale deopotrivă de fantastice.

Chestiunea ce se pune este: Care era etnicul prepoziturii și al capitolului canonicesc, și care era puterea lor la data care ne interesează, a presupusei mutări a Orodului la Arad?

Cât de puțin ungurești erau etnicește ordinele călugărești din Ungaria a acestor vremuri și chiar de mai târziu, stau dovadă toate listele ce se cunosc. Iar despre cazul în speță, stau dovadă listele publicate de Lakatos,²¹⁾ că prepozitura și capitolul din Orod erau maghiare numai întru atât, întrucât erau aici reprezentantele unei oficialități care se in-

¹⁸⁾ V. despre arenda jidovească și-apoi călugărească a vămii și-a transporturilor de sare pe Murăș în Márki, I. c. I, 90, 389; despre sprijinul dat de jidovi lui Andrei al II-lea și lui Béla al IV-lea, în Fábrián, I. c., -179; despre prezența jidanilor milionari în Aradul primelor zile turcești, la Lakatos, I. c. I, 43, apud. Magy. Encycl. III. 658-659, deasemenea la Márki, ibid. II, 261; la Márki, ibid. despre negustorii italieni și despre macedonenii cari au exercitat aici negotul până la venirea turcilor.

²⁰⁾ Lakatos, I. c. I, 22.

²¹⁾ Ibid. I, 34-36.

¹⁸⁾ Fábrián, I. cit. p. 99.

titula a Ungariei.

Dar chiar străine cum au fost dela început și până la capăt aceste feuduri bisericesti la cari se reducea pe la sfârșitul evului mediu Orodul, acum, la epoca ce ne interesează, nu mai era de ele decât gloria unui trecut ce se pierdea lamentabil. Fusesse, după cum s'a văzut, acest capitlu de canonici și a ceastă prepozitură care și-a permis cu trei sute de ani în urmă să se pună în poarta regelui Andrei al II-lea și să nu-l recunoască până când acesta i-a căutat singur împăcarea,²²⁾ o forță medievală temută, cu stăpânire peste ținutul întreg, de jos dela Dunăre până la gura Crișului și până departe în inima Ardealului,²³⁾ și ca să fi putut să domineze astfel, i-a trebuit alături de dreptul judecării cu fier înroșit și cu apă fierbinte,²⁴⁾ puteri militare după felul celor medievale, însemnate fără îndoială dacă ținem seamă de îndrăzneala avută de Andrei al II-lea, de cele câteva expediții în țară ale prepoziturii,²⁵⁾ și mai ales de răscoalele iobăgești ce au trebuit înăbușite dela începutul secolului 16-lea. Răscoala lui Doja a trecut însă peste Orod și l-a devastat.²⁶⁾ Peste câțiva ani turcii avură să-l pustiească și dâșii, și cronica spune că nu s'au atins numai de cetate ci au trimis pe lumea cealaltă sau în prinoare pe o bună parte dintre fețele bisericesti de aici.²⁷⁾ A mai trecut pe aici și răscoala româno-sârbească dela 1527²⁸⁾ și ca să pună vârf la toate, a venit stăpânirea ardeleană protestantă ca să nu îngăduie omnipotenților de odinioară dela Orod nici bruma de putere lumească ce li-a mai rămas. La 1566 dieta dela Turda îi izgoni nu numai dela Orod, ci din întreaga țară, și în această țară protestantă a lui Ion Sigismund Sapolia era nu numai Orodul, ci și Aradul învecinat în care istoricii unguri voiesc să-i trimită.²⁹⁾

O recunosc însăși istoricii unguri, că la 1566 prepozitura Orodului a încetat, și pentru totdeauna; iar aceia cari au avut destul respect de adevăr și au identificat Orodul vechi pe locul Glogovațului de astăzi, unde încă i se mai poate vedea urma, recunosc deasemenea că odată cu prepozitura a încetat de a mai fiinta însusi Orodul, cum de altfel este prea natural să se fi întâmplat, după ce ei însăși o declară — vezi mai sus la Lakatos — că Orodul și cu prepozitura erau acum unul și același lucru, fiindcă localitate etnică nu era, fiindcă vama nu mai exista, fiindcă prefectura deasemenea nu mai era aici, și fiindcă din fortele militare care de bine de rău constituiseră ceva etnic, rămasese doar palida amintire.

Astfel stând lucrurile cu Orodul, cu vechiul Arad unguresc despre care am arătat că era unguresc numai întrucât reprezenta oficialitatea și ideea de stat maghiară, ce teme se mai poate pune pe o simplă afirmație personală, nerobată prin nimic pe lume, că Orodul și-a continuat de aci înainte dănuirea pe locul Aradului de azi? E o

afirmație mincinoasă care se desminte singură prin cele ce am spus până aci: prin limitarea Orodului din secolul 16 la o așezare bisericască burlacă, prin etnicul cosmopolit al acesteia, prin faptul că o expulzare din țară întreagă nu poate presupune o mutare la câțiva kilometri între granițele aceleiași țări, și prin faptul în sfârșit, că după 1566 prepozitura și capitlul dela Orod nu se mai pomenesc nu numai la Arad ci nicăeri pe lume.

* * *

Concluzie a tuturor celor de până aci: Aradul n'are nimic comun cu trecutul unguresc ce vor să i-l descopere încă din timpul organizării statului maghiar istoricii unguri.

O biată așezare de iobagi, el e ca toate așezările de aici, fără trecut. Când apare 'ntâia dată 'n documente, apare doar întâmplător, în coada unui nume propriu, ca să califice pe un supus al episcopiei de Oradea-Mare, și nu ca să se califice pe sine. După această primă mențiune dela 1452, mai e pomenit la trei ani după revoluția lui Doja: în citatul document dela 1517, în care se amintește că s'a ținut aici, cândva înainte de această dată, un județ al nobilimii din ținut, dovadă că va fi ajuns la o oarecare însemnătate. Cu cinci ani apoi înainte de desființarea Orodului, Földvary îl găsește încă iobăgit de episcopia de Oradea și de capitlul din Orod. La 1596 îl regăsim în două mențiuni: Bogătașul Iacșici din Nădlac, unde sârbii se aflau instalați de vre-o sută de ani, zidi aici, pe locul liceului de astăzi „Moise Nicoară“, o biserică ortodoxă ce nu putea să fie sârbească pentrucă itinerarul penetrației sârbești în județ, făcută pe unități militare și nu în chipul infiltrațiilor discrete și încete, este prea bine cunoscut, iar sârbii aveau să se pomenescă pentru 'ntâia oară la Arad abia peste 11 ani. Tot în acest an Aradul, scăpat de stăpânirea călugărească, ajunge pe mână unui comandant din județ, Ion de Săliște, care l'îngreădește în contra turcilor, pentruca peste doi ani, la 1598, să-l piardă, ocupat de turci.

Ce dovedesc toate aceste prime mențiuni despre Arad?

Că era o localitate veche. Că era iobăgit numai de vladica de Oradea și de canonicii dela Orod — pentrucă în Földvary alt domn de pământ nu se afla aici, — prin urmare că localitatea se limita la o populație de iobagi, fără amestecul străin ce l-ar fi implicat prezența unei sau mai multor curți nemeșesti. Complectând apoi această informație din Conscripția dela 1561, mențiunea dela 1596, despre biserica ortodoxă înființată aici acum când capitlul și prepozitura dela Orod nu mai existau ca să pedepsească îndrăzneala, arată că populația aceea nu era maghiară, și dacă — ni-o arată a doua informație din acelaș an — un nou domn de pământ veni 'n aceeaș vreme ca s'o iobăgească și s'o apere 'n acelaș timp în contra turcilor, această intrudere care ar fi implicat un oarecare amestec etnic străin, a fost atât de vremelnică, încât nu putea să lase vre-o urmă.

Secolul al 17-lea găsia prin urmare Aradul cu o anumită populație, care la 1607 avea să se amestece cu niște venetici.

(Va urma)

Isaia Tolan

²²⁾ Márki, I. c. I, 88 seq.

²³⁾ V. Fábrián, I. c. 99—100; Lakatos, I. c. I, 24—26; lista sattelor stăpânite: ibid. I, 31—33, și Márki; I. c. I, 388 seq.

²⁴⁾ Márki, I. c. I, 66.

²⁵⁾ Lakatos, I. c. I, 25.

²⁶⁾ Révai Lexikon, 1911, I, cap. Arad.

²⁷⁾ V. Lakatos, I, 41, nota 2, după „Magyarország és a Nagyvilág“ 1867, no. 28.

²⁸⁾ Márki, I. c. I, 506, seq.

²⁹⁾ V. Lakatos, I. c. I, 29, unde se citează acest ordin de expulzare: „S'a decis cu voință unanimă, ca persoanele de legea aia — romano-catolică — ce stăruie în știința papistășească, să se expulzeze de orișunde din împărăția Majestății Sale“; și se adaogă: „Astfel fiindu-i exclusă chiar și reintoarcerea, prepozitura s'a desființat“.

Scrisori din Germania

1. „Marșurile foamei“

Sărbătorile Crăciunului și ale Anului-Nou sunt pretutindeni în Europa sărbătorile opulenței. Conform datinilor creștine, păstrate cu mai multă sau mai puțină sfințenie, organismul slăbit de posturi lungi în vreme de iarnă își recăștiga calorile prin exces de grăsimi și alcooluri între 25 Decembrie și 8 Ianuarie... Echilibrul se restabilește prin excese culinare, sentimentalism și închinări zeului Bacchus.

Acest echilibru trupesc este sfărâmat în mijlocul crizei mondiale generalizate. Germania are 4 milioane de șomeuri (plus membrii familiilor lor) Anglia 2½ milioane, Statele- Unite numai 7 milioane. Cifra minimă americană — se vorbește de 9 milioane, fiindcă țara statisticii nu dă oficial la iveală această latură întunecată — a fost pasionat discutată cu ocazia unui banchet al unui Rege petrolifer, care a cheltuit 1 milion de dolari, ca să introducă în „buna Societate“ din New-York cu deosebită strălucire fetița adoptivă în vârstă de 18 ani...

Trista armată a proletariatului mondial n'a mai serbat Crăciunul și nici Anul-Nou. Hrănit cu ajutoare de mizerie și — în America — de către filantropia publică a organizat „marșurile foamei“ în cartierele strălucite ale configurației geografice respective.

Ah! Crăciunul berlinez 1929 și 1930! Anul Nou 1930 și 1931! Să fie inimă de câine sau inimă de piatră pentru a nu mai cunoaște suspinul, plânsul sau revolta. În liniștea acestei ore târzii de noapte revăd luminile somptuos aprinse pe Kurfürstendamm — Strada principală a Berlinului opulent —, restaurantele feerice, femeii în blănuri de lux și toaletă de gală, țigările groase de Haavana.... Făcusem în mai multe ceasuri un ocol prin celelalte cartiere. Nordul, Sudul și Răsăritul Berlinului adăpostesc 3½ milioane din cele 4 ale Metropolei. Pretutindeni locuințe-căzărmi, haine proletare, vagabunzi, șomeuri, decrepitudine fizică. Metecul venit să dea o raită prin Berlin cunoaște exclusiv Vestul sau Centrul negustoresc. 'Acolo îl duc ciceronii. Rămâne încântat de „civilizație“. Dar cece vede metecul este o minoritate infimă. Dacă ar fi stat aici ca noi 4 ani ar descoperi după lungi căutări și pe cele 3½ milioane din populația orașului... Peșteri-căzărmi, fără soare, fără lumină, fără aer. Cântecul flașnetei, iar nu al jazz-ului Cărciumi sordide cu mese de lemn. Copii rachitici. Puterea întunericului și Azitul de Noapte răspândite viu în ediții de milioane...

În Decembrie de-abia se terminase

greva de 120.000 a muncitorilor metalurgiști. Infrângere și trădare pe toată linia: reducere de 7% din salariile nici de moarte — nici de viață cu păstrarea aceleiași scumpe și impozite noi pentru consumația elementară. Lupte de baricadă în Saxonia. Anunțarea pentru 1 Ianuarie a unei greve de 300.000 (trei sute de mii) în regiunea carboniferă a Ruhr-ului. 4 milioane de șomeuri și reducerea asigurărilor. Trista armată proletară (marea majoritate numerică a populației) nu mai putea serba Crăciunul. Cu toate că se încearcă din toate puterile să se dea vina pe seama eternului țap ispășitor — evreii, minoritate capitalistă aliată cu capitaliștii indigeni, majoritatea iudeică fiind proletarizată — s'au organizat în locul petrecerilor tradiționale „marșurile foamei“.

Kurfürstendamm în Vestul Berlinului. Ajunul Crăciunului. Revărsări de lumină. Jazz. Localuri parfumate de femei și țigarete scumpe. Dans. Fiecare restaurant și cinematograful posedă în față un brad superb adus proaspăt din munții Harz, împodobit cu jucării, lumânări electrice, nuci argintate, mere roșii artificiale și un Moș-Crăciun cu barbă și mustați imense de vată. Oamenii au figuri radiose. Sărături dulci și amabile. Cravată și guler tare proaspăt scrobite. Mâini albe sărutate prelung și cu înțelesuri tainice, promițătoare de fericiri supratereștre.

Ce urlete bestiale se aud pe stradă? Lumea „bine“ și elegantă, cu pași de grație căpătați la școli speciale se înghesuie ușor la ferestre și uși. Strada luminoasă parcă s'a întunecat. Barbării soseau să demonstreze din viziunile lor. Cortegii sumbre, în zdrențe, fără gulere și cămăși curate, paltoane jerpelite strigă în cor și ritm: „Ne e foame! Vrem muncă și pâine! De ce unii mănâncă prea mult și alții înfometează? Muncă și Pâine!“

Batalioanele nesfârșite ale Mizeriei își făceau apariția în cartierul opulenței. Pancarte. Defilare în pas de ură și resentimente. N'au spart niciun geam. Au aruncat câteva afișe tipărite pe hârtie ordinară de învelit masline pentru a le aminti, că n'a fost un vis urit după o noapte cu prea multă șampanie și friptură. Sărmane afișe! După sărbători apăreau ziarele din rotative moderne și scumpe înregistrând într'un colț „infamia instigatorilor“ de a turbura liniștea unor sărbători sfinte...

„Marșurile foamei“ ce răsar cu rapiditate rozeolelor sifilitice ale unui organism netratat. La fiecare colț de stradă te pomenești cu un grup, care strigă: Pâine și Muncă! S'au interzis.

În locul pâinei apare poliția cu bastoane de cauciuc și căcâlu de oțel. Câteva lovituri, un imperios „circulați!“: un praf de pudră pe rozeola suspectă...

2. „Fasole albastră“.

„Blaue Bohnen“ (fasole albastră) sunt gloanțele care circulă tot mai intens în văzduhul politicii germane și în capetele cetățenilor participanți activ la viața publică. Străinătatea cunoaște prea puțin această latură de azur. Dar dacă citești regulat „Völkischer Beobachter“ (organul național-socialismului antisemit Hifler), „Vorwärts“ (organul social-democrației) și „Rote Fahne“ (organul partidului comunist) începi să pricepi misterioasa espresie. „Fasolea albastră“ se referă mai mult la gloanțele poliției. Dar nici celelalte (gloanțe, pumnale, cuțite, bățai) nu sunt de disprețuit. Cele trei organe înregistrează zilnic morți și răniți pe frontul politic. Social-democrația a luat la alegerile din 14 Septembrie 148 de mandate (8 milioane alegători), național-socialiștii 107 mandate (6½ milioane) și comuniștii 77 mandate (5 milioane). Între ei se urăsc de moarte. Când trei se ceartă, câștigă slăbănogii. Niciunul din cele 3 partide principale nu participă la guvernare. Social-democrații dau la diverse ocazii câte un ajutor slăbănogilor de teama lui Hitler, aflat ca Hanibal la porțile Berlinului...

Pentru „fasole albastră“ s'a rezervat un deosebit privilegiu celor 5 milioane de alegători comuniști (dacă adăogăm minorii între 17—20 ani, căpătăm o cifră impozantă). Săracii mănâncă pretutindeni fasole. Când știința modernă inventează „fasole de oțel“ tot ei o primesc: în piept, în capete, pe umeri. Metoda excelentă pentru adormirea stomacului.

Metoda s'a probat în masă la 1 Maiu 1929. Domnea pe acea vreme social-democrația în coaliție cu Centrul-partidul bine organizat al catolicilor germani —, și partidul „poporului“ întemeiat de Stresemann și industria grea. Muncitorii îmblânziți prin acordarea de posturi și ministerezii pentru conducătorii lor, + Biserica catolică + Marea Finanță. O salată după principiile apostolilor armoniei sociale. Șeful Poliției era un bonz social-democrat, pentru a nu provoca muncitorimea.

După cum se știe 1 Mai este sărbătoarea Muncii recunoscută oficial chiar de țări burgheze. Dacă are poftă lumea muncitoare să meargă la „Parcurile-Veseli“ și la iarbă verde, de ce să-i șicanezi? La 1 Maiu 1929 s'a servit atâtea porții de fasole albastră încât 33 muncitori, femei și copii, împreună cu un ziarist australian venit pe-acolo să descrie pentru foaia lui burgheză un prânz proletar, au încetat din viață. Nu mai vorbim de numeroasele indigestii. Numai în Berlin.

Capitolul face parte din arsenalul teoriei armoniei sociale...

3. „Șoareci albi“.

Romanul lui Erich Maria Remarque „Nimic nou pe frontul de Vest“, tradus în limbile pământului, inclusiv românește, cu ediții fantastice a fost filmat la Hollywood. Orice roman de faimă și cu oarecare acțiune interesantă este filmat din lipsă de scenarii valoroase. Aduș la Berlin în reprezentatie a provocat mânia patrioților și războinicilor: tendințe pacifiste și jicnirea prestigiului militar german.

Ne este indiferentă polemica. Cu mult mai simptomatică ni se pare metoda aplicată pentru a provoca interzicerea filmului. S'au aruncat în sală bombe rău mirositoare și șoareci albi pentru a produce panică în rândurile elementului feminin și a spectatorilor masculini nerăzboinici. Eroii: tineretul național-socialist antisemit sub conducerea lui Dr. Goebbels, care a anunțat pe Hannibal la porțile Berlinului...

4. „Acțiunea directă“.

Acțiunea drului Goebbels, marșurile foamei, untul de ricină, fasolea albastră dă prilej cercetătorului pur de aspecte politice contemporane să reflecteze asupra schimbării metodelor de luptă politică.

Problema este cu mult mai gravă și mai complicată decât cum pare la prima vedere cetățeanului superficial. Așistăm la amurgul credinței în eficacitatea „Discuției“. Se dovedește drept iluzie posibilitatea înțelegerii pe baze discuționiste între adversari cu interese ireductibile. Adversarul trebuie făcut caraghios (unt de ricină) șoareci albi, desbrăcarea de pantaloni și izmene a deputaților comuniști în Finlanda și trimiterea lor în Rusia) sau constrâns prin forță (fasole albastră, baricadă și dictatură). Nu aprobăm, nu ne indignăm. Facem constatări de fapte.

Iluminismul european cu convingeri raționaliste adusese în istorie patosul discuției. Oamenii sunt buni, cuminiți și grozav de cumsecade. Le lipsesc numai tribuni unde să se întâlnească, să discute și să se convingă reciproc! Au instaurat sistemul alegerilor periodice, parlamentarismul, gazeta cu opinii neutrale și deci (uneori) contradictorii. Zeița era Rățiunea și profetul ei Silogismul. Epoca de aur a Logiceii formale.

În secolul XX cetățenii și teoreticienii se văd siliți să recunoască drept iluzie, măcarună conștientă sau inconștientă, în orice caz o fanșă greoaie în această apologie a Argumentului. Azi e valabilă numai Afirmarea și plasticizarea ei. Kayserring a mers și mai departe: recomandă oamenilor să-și povestească, iar nu să discute. Unul face mărturisiri. Asta vede. Asta crede. Celălalt la fel. După ce au luat cunoștință de apovedanii se pot despărți. Dacă interesele și aspirațiile lor vor coincide, ead ușor de acord. Baha surdă nu aude melodia toacei.

Discuția este metoda indirectă. Georges Sorel, unul dintre cei mai geniali sociologi ai Franței a lansat teoria „acțiunii directe“. O ilustrație pentru acțiunea muncitorească o vedea în mitul grevei generale. Mit apărut cu elocvență și patos de Aristide Briand, trecut pe altă baricadă.

Metoda discuției și ineficacitatea rezoluțiilor ei s'a observat clar cu ocazia izbucnirii războiului mondial. Parlamentele votau moțiuni pacifice. Impărații discutau. Congresele internaționale muncitorești idem. Nimeni nu păsea la acțiune propriu zis. La declararea războiului — acțiune directă în potență maximală — toate partidele discuționiste au votat creditele de înarmare, inclusiv social-democrațiile. Afară de Liebknecht și alți „directi...“

În locul politicii ipocrite, neutrale, hrănită cu ambrozie și idei pure păsește politica acțiunii directe. Nimeni pe lume nu poate fi convins de o „ideie“, decât dacă convine structurile lui psihofizice și intereselor sale de clasă socială. Discuția e farsă și pierdere de vreme. Adversarul trebuie combătut eficace, făcut ridicol sau redus la tăcere.

Schimbarea de fronturi se observe pretutindeni. În venerabilul Parlament englez s'au aruncat în seziunea trecută bombe cu gaze rău mirositoare și gravii reprezentanți ai poporului britanic au devenit atât de agili, încât s'au luat la bătaie ca o bandă de copii rău-crescuți.

În Reichstag-ul german actual, când vorbesc „marxiștii“, naționaliștii și antisemiții întorc cu sutele spatele și șezutul. Chestia principală este nu convingerea adversarului — deosebirile sunt prea adânci —, ci compromiterea lui.

[Mussolini a dat expresie genială acestei noi metode politice. Gărzile lui credincioase prindeau vechi parlamentari și le turnau pe gât unt de ricină cu sila. Comicul este irezistibil. Oameni venerabili și pe vremuri grozav de respectați, violențați și ridiculizați: dureri de stomac, vărsături, fuga la latrine a prea-venerabilului... Tărani evlavioși din Finlanda au găsit pentru adversarii lor comuniști ceva analog: dezbrăcarea adversarilor de pantaloni și izmene, plimbarea lor pe străzi sau trecerea peste graniți. Dr. Goebbels întrebuintează „șoareci albi“ pentru cucoane și domni pacifici.

Latura comică a „acțiunii directe“ este completată cu latura tragică: mitul grevei generale, baricada, fasolea albastră, marșurile foamei, militarizarea membrilor, apologia violenței, etc.

Discuție (secolul XIX) și Acțiune directă (secolul XX). Forme și idei în lupta politică. Schimbări, încercări, violențe până când Europa va găsi acel stil unitar de viață, pe care l-a pierdut de mult și fără de care o cultură nu poate trăi și creia fecund.

Petre Pandrea.

P U S T I U

Pustiu și gol, și vânt și ploale rece!

E troienirea vremii ucisă'n fund de zare.
Și'n muta zvârcolire, al profanării spasm
Ingroapă zeitatea. În turla și altare,
Se prăbusește lumea și ruginitul basm!...

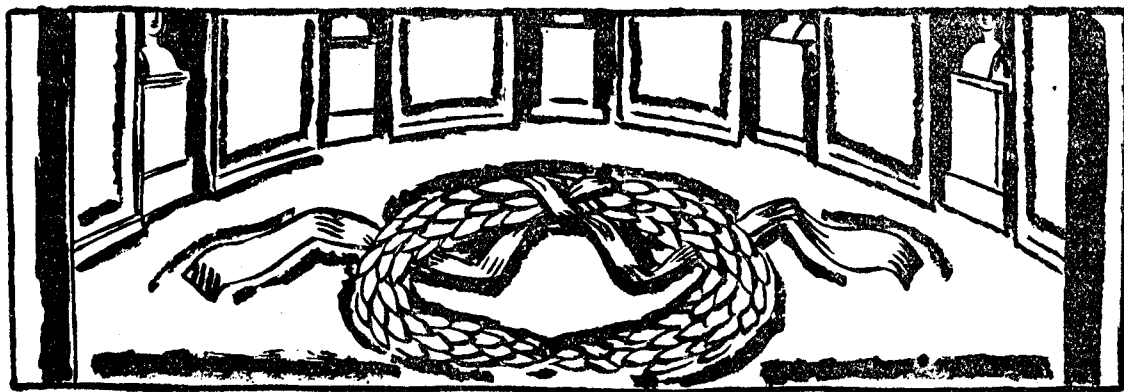
- Și-i nicăiri muzeul relicvelor pierdute.
- Doar nepăsarea trece cu pasul ei domol.
- Gând întunericul se pierde în umbra zărilor tăcute.
- Imensitatea-și poartă nestingheritul gol. —

Barbar la groapa vremii blestemele s'a dună.
Prin crăpături strigoiul rânjește din mormânt.
Și'n freașutul sinistru, prohodul se îngână
Cu mugetele glier și urletul de vânt!

Din păcelele uitării albastrelor lumi,
Talazul de spume ce vântul indoale,
În hohot sarcastic, așterne cununi
Bizar împletite din picuri de ploale.

Cu pas domol, se pierde mitul trece,
Pustiu și gol, în vânt și'n ploale rece!...

GAVRIL POP-STRAVA.

FIGURI

REPREZEN-

TATIVE

† Vasile C. Osvadă

Destinul răpește dintre noi pe unul dintre cei mai reputați publiciști români ai Transilvaniei. Toți câți ne îndelețnicim cu nobila profesiune a scrisului, recunoaștem în Vasile Osvadă pe un ilustru antecesor și camarad.

Sindicatul presei române din Ardeal și Banat, al cărui membru de onoare a fost până în ceasul din urmă, este cuprins de o jale profundă, sufletul camarazilor este cernit.

Multe calități au împodobit spiritul neuitatului dispărut, care ani de zile a susținut în „Societatea de mâine” cronici economico-financiare de bogat conținut. Steag negru fălăie deasupra institutelor bancare românești din Ardeal și pe frontispiciul municipiului Cluj, doliu greu se lasă în inimile celor cari au acționat pentru o viață agricolă modernă și pentru cooperatism.

Ci noi credem, că urmele cele mai adânci ale activității sale le lasă în câmpul literelor, în ziaristica fără răgaz unde pasiunea sa via de a cunoaște și a comunica altora concepțiile și gândurile sale s'a desfășurat în liberă voce și în toată întinderea.

O, sfântă și curată pasiune a scrisului militant, cât de fără de sfârșit și cât de fecunde sunt creațiile tale! Vasile C. Osvadă a răspândit cu mână largă ideile cari l-au frământat în cotidienele românești dinaintea de războiu din Arad: „Tribuna” și „Românul”, în foi populare, în „Revista Economică”, în cotidienele din Cluj „Patria” și „Biruința” ca și în „Tara Noastră” și în „Tovărășia” de altă dată. A inspirat zi cu zi o gazetă foarte bine făcută: „Voin-

ța” toată vremea cât a dăinuit, împregnându-i un pronunțat caracter economic.

A contribuit astfel în largă măsură la ridicarea nivelului presei românești, dându-și numele ori păstrând anonimatul.

Pentru toată jertfa asta de sine, risipa de idei și sfaturi bune, nașia noastră îi datorează cu multă și pioasă venerație.

Cât de ascuțit era gustul său de ziarist neobosit în a urmări evenimentele financiar-economice și a-și grupa reflecțiile, o dovedesc numeroasele pagini din revista noastră, la care a susținut, în admirabilă continuitate, rubrica săptămânală atât timp.

Vasile Osvadă a fost un talent publicistic de marcă, înzestrat cu o deosebită ușurință de expresie. În scrisul și în vorba sa colorată vibra multă vervă intelectuală.

O idee economică îl stimula spontan să-și comunice observațiile. Când înainte cu un an am pus în Camera chestiunea creării unui județ al Munților Apuseni, și mi-a vorbit despre dorința sa de a-i da loc în revistă pentru a aduce în sprijinul ideii argumente interesante, i-am răspuns că-i stau deschise cu multă plăcere oricând coloanele noastre. Am regretat, că nu ne-a mai putut pune la îndemână materia promisă.

Firește, că nu ne oprim exclusiv la îndemnurile tainice de a așterne pe hârtie ceea ce bate la „poarta minții”, atunci când apreciem o figură reprezentativă, ci cântărim și „greutatea” talentului. Ori un talent nu este numai o chestiune de înzestrare ereditară, ci de cele mai multe ori cel puțin jumătate din valoarea lui (cu toa-

tecă aritmeticeste nu se poate niciodată stabili o proporție în aceeași privință) este o achiziție prin efort propriu, o sistematică și răbdurie activitate a intelectului. Vasile Osvadă era un cititor harnic, se lăsa antrenat de divina plăcere a cunoașterii, se informa din sursele pe cari timpul le poate pune la îndemână unui om de acțiune. Ori un om consultat atât de des de factori diverși ai vieții economice, nu deținem răgazul teoreticianului de cabinet. L-am văzut totuș răsfoind publicații streine, își avea idolii săi în câțiva economiști streini de renume. N'a fost până mai ieri prea mare numărul intelectualilor de înalte preocupări din teritoriile noi cari să fi întrecut ori să i se fi asemuit lui Vasile Osvadă. Astfel, că spiritualitatea românească a Ardealului pierde în Osvadă pe unul dintre cei mai aleși cărturari...

Presa românească depune omagiile sale de veșnică recunoștință în clipa de despărțire, în clipa când neastâmpărul geniului său stimulent de pasiunea scrisului a ajuns la perfectă liniște.

Vie și eternă să-i fie memoria pentru slujitorii scrisului românesc.

Cluj, 18 Ian. 1931.

Ion Clopoșel,
președintele Sindicatului presei române din Ardeal și Banat.

Două traduceri din Platon

Semn îmbucurător pentru cei doritori de o cultură mai solidă și de... orizonturi mai senine: cărțile (fie originale sau traduceri) privitoare la antichitatea greco-română au început să sporească. Acum de curând au apărut, între altele două traduceri din Platon: 1) *Statul lui Platon* (Partea II-a, cartea VI—X) de d. C. VI Bichigeanu și 2) *Platon* (*Apologia, Kriton și Euthyphron*) de d. C. Papacostea.

Traducerea dlui Bichigeanu a stat multă vreme la Casa Școalelor, dar pentru că domni din secția clasică deocamdată își tipăresc numai lucrările lor, profesorul născădean — d. Bichigeanu e directorul liceului din Năsăud — a fost nevoit să o retragă și să și-o tipărească cu banii săi (la Tipografia Națională din Bistrița). Trebuie spus în treacăt că e nenorocit sistemul întronat actualmente la Casa Școalelor. Pe vremuri, când erau în fruntea secției clasice de la aceasta instituție oameni mai conștiinții de îndatorirea și rolul lor, se trimeteau invitații specialiștilor de a traduce cutare sau cutare clasici și astfel — în chip echitabil — erau puși la contribuție toți cei ce cultivau domeniul filologiei clasice.

Astăzi însă, de când nenorocita politică s'a încuibat și la această instituție prin excelență culturală, conducătorii secției susnumite acaparează toate fondurile, fără să mai dea nimănui posibilitatea de a-și tipări ceva.

Dar să ne ocupăm de traducerea dlui Bichigeanu. D-sa a tipărit pe vremuri la Casa Școalelor — când aceasta avea o conducere mai conștiințioasă și mai dreaptă — prima parte din Republica (Statul). Ne-am ocupat de ea în coloanele acestei reviste. Această a doua parte, apărută cu atâtea sacrificii, e superioară celei dintâi; ea înseamnă un progres vizibil. D-nu Bichigeanu, spre deosebire

de alți traducători prezumțioși, e un fidel și cinstit interpret al textului. Decât, limba în care D-sa investmăntează ideile lui Platon, lasă de dorit. Lucrul e cu atât mai supărător, cu cât autorul *Statului* a fost unul din cei mai mari stilisti ai lumii. Dar ca să nu ne menținem în domeniul afirmațiilor vagi, dăm mai jos o serie de exemple din care se poate vedea pe ce se bazează afirmația noastră. Mai întâi cât privește vocabularul.

Traducătorul întrebuințează o limbă medie, ne ferindu-se de neologisme, când nu poate face altfel. Dar uneori întrebuințează și barbarisme cum e acel nefericit cuvânt „naturél“, pentru care are o adevărată slăbiciune și pe care ar fi trebuit să-l înlocuiască prin termenul: *fire* sau *temperament*. Găsim apoi cuvinte echivoce ca *învingere* (foarte frecvent) în loc de *biruință* sau *victorie*. *Invingere* are în românește mai mult un sens pasiv, și când are un genetiv după el, acesta e de obicei, un gen. obiectiv. Apoi forme ca: *titluri* (pg. 15) în loc de *titluri, prinsoare* (nr. 33) în loc de *închisoare, coșnițe* (pg. 39, în loc de *roiuri* de albine, *experiez* (pg. 84) în loc de *încerc* sau *experimentez, provăzuți* (pg. 85) în loc de *prevăzuți* sau *înzestrați, în butul* (pg. 87) în loc de *în ciuda, venitele* (pg. 95) în loc de *veniturile*; etc.

Pe alocuri asperități sintactice sau conjuncții improprii dau naștere la regretabile cacofonii sau la propoziții stângace. Iată câteva: *îți vor contrazice* (pg. 19) în loc de *te vor contrazice, și că în care vârstă* (pg. 23, cap. XV) în loc de: și în care.... Apoi: spunând-o această (pg. 40), *înainte de ce ar avea* (pg. 58) în loc de *înainte de a avea, până când* (pg. 109) în loc de *pecând, în urmare* (pg. 113) în loc de *prin urmare, că dacă* (pg. 121) în loc de *dacă, dacă calea* (pg. 15), *dacă calitățile* (pg. 14), unde se putea spune *dacă însușirile*. Nu

mai citez regionalisme ca: *între aceste împrejurări* în loc de *în aceste...., până în capăt* în loc *până la capăt, etc.*

Limba în care tălmăcește d. Bichigeanu e aspră, zgrunțuroasă, dar D-sa are marele merit că e cinstit, adică redă textul exact. Acest lucru constituie un mare merit, când ne gândim că există traducători din Platon care stălesc în așa hal ideia din text în cât nu mai poți recunoaște pe adevăratul autor. Nu putem tăgădui că interpretarea integrală, pentru prima oară, în românește a Statului lui Platon constituie un merit și un merit eroic, când ne gândim în ce mediu trăiește traducătorul și ce sacrificii a trebuit să facă (din pricina lăcomiei celor dela C. Școalelor) pentru a o publica.

*

Traducerea dlui C. Papacostea, profesor la Universitatea din Iași, apărută în editura Casei Școalelor (1930), cuprinde, cum am spus mai sus, trei dialogi dintre care doi (*Apologia și Criton*) sânt reeditați¹⁾ (prima oară au apărut tot la Casa Școalelor — iar în 1923 — împreună cu Fedon) iar cel de-al treilea, *Euthyphron*, a apărut acum pentru prima oară în românește. Ne vom ocupa deci, deocamdată, doar de acesta. Introducerea la acest dialog (v. pg. 51 și 52) cuprinde o eroare fundamentală. Tălmăcitorul afirmă că Platon a vrut să „învedereze“, în acest dialog, *religia lui Socrate*. Nicidecum! Autorul făcuse acest lucru, în chip amplu, în *Apărarea lui Socrate*, pe când *Euthyphron* n'are decât rolul metodologic de a face

¹⁾ Notăți că în timp ce C. Școalelor refuză să tipărească lucrările unora, pretextând că n'are fonduri, altora le tipărește pentru a doua oară traduceri care nu strălucesc, precum se va vedea, decât prin defecte.

o cercetare dialectică asupra noțiunii de *pietate* sau *evlavie*. Era și de așteptat o asemenea interpretare falsă dela un elenist care n'a înțeles nici măcar sensul faimoasei *sentințe* de acuzare pe baza căreia a fost condamnat ilustrul gânditor să bea paharul cu otravă. Intr'adevăr la pag. 54 d. Papacostea traduce astfel acea *sentință*: „Zice (acuzatorul Meletos) că sunt un fel de creator de zei; adică eu născocesc divinități noi și nu respect pe cele vechi“. Or, textul *sentinței* sună: „*tägăduesc (nu cred în) vechile divinități*“. Deosebirea e fundamentală, căci alta e *a nu respecta o divinitate* (ca să n'o respecti înseamnă și a totuși crezi în existența ei) și a *tägădui* (ceea ce înseamnă că nu crezi în existența ei). Și de fapt unul din capetele de acuzare era că *Socrate e ateu*, ceea ce nu reese de loc din traducerea elenistului dela Iași.

Ca dovadă limpede că deținătorul privilegiului de a tipări, în editura C. Școalelor, traduceri din grecește, se orientează tare cu greu în limba greacă, pot sluji și următoarele: la pag. 55 (la mijloc) aliniatul C, d. P. traduce: „*poate că-i cel mai mic cusur al lor*“ când în original stă: „*aceasta n'are nici o însemnătate*“; la pag. 56 (alin. c) găsim cuvântul *vechil*²⁾ în loc de *ziler, pâlmas, argat*; la pag. 69 (alin. e) d. Papacostea traduce: „*sunt gata să ascult cu bunăvoință, cum ai să documentezi asupra evlaviei*“ când în original stă: *îți voi da o mână de ajutor ca să-ți arăt cum aș dori să mă lămurești asupra noțiunii de evlavie*“; tot la 69 (jos) elimină propoziția: „dar, cum am spus, tu faci pe dificilul, din pricina belșugului tău de știință... pe care n'a înțeles-o din caună că a tradus greșit fraza de mai sus. La p. 76 (alin.-e), d. P. traduce: „Mă faci să cad jos...“ ceea ce-i o enormitate, căci Platon spune, printr'o metaforă pe care elenistul optzecișunard n'a înțeles-o: „mă faci să-mi pierd orice nădejde“!

Iată câteva perle din traducerea pentru care Casa Școalelor își permite luxul să dea bani grei spre a publica în o ediție sulemenită asemenea ineptii.

Ce să mai vorbim de cei trei dialogi apăruti tot la C. Școalelor în 1923 (Platon, de C. Papacostea), și pe baza cărora tâlmăcitorul a fost bombardat profesor de l. elenă? Ei constituie o lamentabilă travestie a gândirii celui mai mare filosof antic. Iată câteva exemple, alese la întâmplare, din dia-

logul Fedon, de modul cum nefericitul interpret schimonosește originalul: (pg. 162) „Bine vorbești, Simmias“ în loc de: Ai dreptate!“ La pg. 181 d. P. traduce: „...nu vă pot încredința că eu trec azi prin clipe mai grele decât am trecut în viața de până acum“ când în realitate, Socrate, desprețuitorul morței, când se află în pragul liberării sale din viața pământească, spune *tocmai contrariul*: „...că eu nu trec... etc. Apoi (pg. 207): „*a veni mai aproape de tot*“(!); (pg. 135—6) d. P. traduce: „dacă ei disprețuesc neîncetat trupul și doresc să-l aibă singur și neatârnat... când Platon spune ceva cu totul deosebit și anume: „...și doresc să aibă sufletul (nu trupul!) neatârnat“. Dar un exemplu care dovedește, mai mult ca oricare, cât de ignorant e elenistul dela Iași și în greacă și în latină, e următorul: (pg. 191, cap. 7) d. P. traduce: „*Deodată îmi trase capul și apucându-mi pletele ce-mi cădeau peste umăr — avea obiceiul să se joace cu părul meu — pe când în text stă: (dau întâi traducerea lui Ficinus în latinește) „Attrectans (netezind) igitur caput meum comphmensque crines super cervicem — consueverat enim nonnuquam meis crinibus alludere*“ — adică pe românește: „*Netezindu-mi așadar (pe care cuvânt d. P. din ignoranță l-a confundat cu partic. attrahens și l'a tradus greșit) părul și strângând în mână pletele ce-mi cădeau pe umeri — căci avea uneori obiceiul să mă tachineze pentru părul meu*“³⁾ lung“.

Cum se vede, tâlmăcitorul a desfigurat scena nemuritoare din original. Nu mai vorbesc și de alte greșeli grosolane și de limba imposibilă, de vulgarisme ca *fleac, sinchisește* (pg. LXVVIII, 147) *niscăi etc.*, de perle sintactice ca aceia dela p. XXXV, unde elegantul stilist scrie: „...fapt care, dacă s'ar fi întâmplat, ar fi avut, natural, prea mare importanță încât să fi fost trecut sub tăcere!“

Ce să mai spunem de aprecierile măgulitoare pe care vajnicul platonist le face asupra operei lui Platon, despre al cărui dialog — de o deosebită importanță — *Timaeus*, se exprimă astfel: „În opera *Timaios* el (Platon) face o expunere *confuză și foarte incurcată* a cosmogoniei esdirice“. Așa vorbește despre unul din cei mai mari stilisti ai lumii, d. Cezar Papacostea, care, din greșala nu știu cui, a ajuns profesor la o catedră universitară. Așa se întâmplă când *banaușii*, ce n'au nimic de-a

face cu Muzele, pângăresc cu mâinile lor impure juvaerul ce constituie una din cele mai mari și mai curate podoabe ale spiritului uman.

Ce împietate din partea aceluia, care a tradus (cum a tradus) tocmai dialogul platonice despre pietate!

St. Bezdechi.

Școala de belearte a Transilvaniei.

S'a înființat în 1925 în Cluj. A fost frecventată anual până la 100 elevi — unii viitori profesori de desen, iar alții promit așa de mult (dovadă lucrările premiate cu prilejul unor expoziții), încât își dezvoltă un veritabil talent de artiști-pictori. Școala artelor frumoase din Cluj are caracterul unei școli particulare și a beneficiat de o subvenție de stat anuală de 1 mil. 200 mii lei. Înainte cu un an a fost învestită cu dreptul de publicitate, deci a eliberat diplome profesionale... Ascensiunea însă a fost brusc curmată prin reducerea subvenției la 500 mii lei. O lovitură care o pune în imposibilitate de a mai funcționa. Problema școlii va fi pusă însă în Cameră, pentrucă ar fi o crimă să se suprimă o instituție de valoare a școlii dela Cluj. Cultura românească a teritorului de 5 milioane suflete de dincoace de Carpați este lipsită de una din marile sale revendicări, și ar suferi de o gravă insuficiență. Nicio civilizație omenească n'a existat vreodată fără funcțiunea vitală a artei. Orice soluție ar da ministerul: statificarea ori subvenția, trebuie să se întreprindă imediat acțiunea salvării, punându-se la dispoziție toate mijloacele de cari are nevoie. E imperios necesar să se garanteze pentru totdeauna ființa și viabilitatea acestei instituții școlare.

A apărut în editura
Societății Române
de Filosofie:

**Filosofia
contemporană
a istoriei**

de
N. BAGDASAR

Un volum elegant de 320 pagini. Prețul lei 180. Comenzile se fac la Administrația REVISTEI DE FILOSOFIE, Strada Rozelor No. 9, București VI. — În provincie se expediază contra ramburs.

² greșala aceasta provine din traducerea lui V. Cousin, care tâlmăcește acest cuvânt prin termenul *fermier*.

³ Aceasta înseamnă *alludere* din trad. lui Ficinius (Ed. Didot 1846) și așa traduce pasajul și M. Croiset în col. G. Budé.

N u f u m a ț i !

Pericolul și urmările fumatului

Modul nostru de a trăi și multe obiceiuri ale vieții de toate zilele lasă încă mult de dorit și de corectat.

Savanții zilelor noastre au și început deja reexaminarea și verificarea modului de a trăi al omului din secolul XX.

Mai ales medicina preventivă și igiena isvorită din concepția modernă, găsește mult de obiecționat față de felul cum ne alimentăm astăzi, cum ne petrecem viața în ce condițiuni executăm funcțiunea noastră, cum întrebuițăm timpul liber, etc.

S'au întreprins și se întreprind numeroase examinări și anchete asupra acestor întrebări și din rezultatele obținute se întocmesc statistice mult grăitoare, cari dau de gândit aceluia care se gândesc cât de puțin la binele individual, precum și la binele comun din viitorul apropiat și mai îndepărtat al omenirii.

Căutând cauzele, acestea există în concepția greșită de a trăi a indivizilor precum și a societăților. Pentru a evita greșelile trecutului s'au stabilit noi norme de viață, combătându-se tot ceace constituie un pericol pentru sănătatea indivizilor singuratici ca și a popoarelor.

Unul din pericolele numeroase s'a găsit în fumat, în tabacism, sau nicotinizm, și știința vrea să spună un cuvânt luminător.

Acest obicei stricăcios sănătății s'a răspândit foarte mult, și aproape nici un fumător nu știe și nu cunoaște dezastrul la care se expune fumând zi de zi zeci și sute de țigarete, țigări, sau clubucuri de tutun.

Astăzi se fumează în mod îngrozitor în toată lumea. După război se fumează mai mult decât înainte vreme.

Fumează toate rasele de oameni, albe și negre. Se fumează pe toate continentele și la toate latitudinile geografice, de la polul nord — la ecuator și de aici la polul sudic.

Fumează bărbații prin exhibiția bărbăției de a slobozi suluri de fum din nări și pe gură, fumează femeile sub pretextul de a fi moderne și emancipate; fumează și copiii începând de la cea mai fragedă vârstă, imitând pe cei adulți, dându-și aere de „om matur“, fumează și bătrânii arătând prin acest „act de vitejie“ încă semne de viață.

Se fumează la țară și la orașe. Se fumează acasă, în camere de dormit, ca și în prânzitor și salon; în casa bogatului,

ca și în colibă săracului. În gări, în trenuri, în restaurante, în cârciume, în adunări, în cafenele norii, de fum se pot tăia cu paloșul. Se fumează și în școli.

Un singur loc Casa lui Dumnezeu, biserica, a scăpat până acum neumplută de fumul țigărilor. Numai aici n'a putut ajunge acest fum să nimicească mirosul plăcut al tămâei sfințite.

Fumează cărturarii, ca și țărani și industriași.

Cei mai mulți fumători se găsesc în breasla lucrătorilor de tutun. Fumează un număr foarte mare dintre preoți (95%), адвоcați (90%), ingineri (87%), funcționari (84%), magistrați (82%), profesori-învățători (81%), etc, etc, etc. Elevii de liceu (60%).

Cei mai puțini fumători se recrutează dintre medici (30%).

Ori unde mergi întâlnești fumători, cari nu voesc să cunoască nici-o considerație față de cei nefumători și mai ales față de copii, ci le otrăvesc aerul de respirație și acestora, făcând astfel ca întreaga omenire să fie nicotinizată cu vole, sau în contra voinței. Nu se gândesc fumătorii nici decum că și abstenenții au un drept față de ei, anume acel drept de a respira aerul curat, nefalsificat și neintoxicat de fumul din țigaretele lor.

În România nu este nici-o scăpare din partea fumătorilor. Abstenenții nu se pot bucura de nici un adăpost nicăiri. Fumătorii pătrund pretutindenea și fără nici-o considerație „infumează“ orice încăpere, orice localitate. Chiar de ar fi scris: „Fumatul oprit“, fumătorii disconsideră îndrumarea, căci li-e mult să fie ½ oră, sau ceva mai mult timp fără de a nu aprinde țigaretă după țigaretă, sau una întreagă de la alta ce e pe gătate.

În străinătate, mai ales în țările din apus, deși se fumează și acolo extrem de mult, totuși publicul ține seama de afișele din gări, trenuri, localuri publice, unde se scrie: „Non fumeurs, Vietato fumare, Nicht Rauchen, etc.“

Dacă vom căuta atât la orașe cât și la sate, vom găsi un număr foarte mare de tutungerii. În orașe mai mare sunt cartiere unde numărul tutungeriilor este încă odată așa de mare ca numărul brutăriilor, de la cari se alimentează lumea cu pâine.

Nici nu trebuie să amintim, că în toa-

tă lumea astăzi se cheltuiește mai mult pe tabac, decât pe pâine. În România în ultimii 10 ani s'a cheltuit pe tabac 20 miliarde lei!

Ce dureros e pentru omenire că se otrăvește cu tabac, în loc să se hrănească cu pâine.

Pâinea e binecuvântată de Dumnezeu, ea dă putere de muncă, ea dă tărie și ea dă sănătate oricărui om din lume.

Tabacul e buruiana și tămâia satanei, ea otrăvește mai curând sau mai târziu pe orice om din lume.

Și cu tabacul stăm la fel ca și cu alcoolul: ambele sunt în dauna sănătății și duc la ruină puterea corporală și minează temelia vieții.

Cred că nimeni nu va fi așa de mărginit la suflet și minte să nu poată înțelege, că învățații nu ar condamna și nu ar recomanda să ne abținem de la alcoolism și tabagism, dacă nu ar fi cât de puțin spre binele omenirii. Din contră, dacă alcoolul și tabacul ar fi și spre folosul organismului, toată lumea le-ar recomanda cu acelaș elan ca și fructele crude, zarzavaturile verzi și alte alimente pline cu vitaminele absolut indispensabile susținerii vieții.

Chiar și plantele resimt otrava nicotinei și sunt împiedecate în dezvoltarea lor. Despre acest lucru ne putem convinge foarte ușor în modul următor: Se luăm 2 pahare, unul cu apă curată și pământ curat, al doilea cu pământ amestecat cu praf de tutun și udat cu 1 pahar apă în care am ținut 100 grame tabac 2 ore. Să punem acum câteva boabe de grâu în ambele pahare și ținându-le la căldura din casă vom vedea încolțind, crescând și inverzind grăul din pământul curat, udat cu apă curată, iar în al doilea pahar nu va răsări nimic în acelaș interval de timp. Otrava din tabac oprește viața în bobul de grâu.

S'a constatat că în pământurile sădite cu tutun nici cartofii nu se mai fac ca înainte. Nicotina otrăvește chiar și pământul! Cum nu va fie ea periculoasă sănătății omenesți?

Toate soiurile de tabac sunt toxice, otrăvitoare, sunt unele soiuri de tabac, cari sunt mai toxice decât altele.

Să notăm însă bine, că tabac netoxico nu există, ori de unde ar fi adus și orice reclamă i s'ar face.

Cu o cantitate mică de nicotină (1 miligram) putem otrăvi mortal 12 câini, sau 60 cloțani.

100 Grame tabac	grecesc conține	0-78 nicotină
" " "	Brazilian	2-06 "
" " "	din Sumatra	2-38 "
" " "	Germania	3-22 "
" " "	Virginia	3-80 "
" " "	Havana	3-98 "
" " "	România	4-00 "

Din țigarete și țigări $\frac{1}{n}$ parte a nicotinei se pierde cu fumul în aer în timpul arderei iar restul inveninează organismul fumătorului.

Dacă luăm o țigară de foi, din aceasta 20% se pierd în fum, 45% intră în plămâni fumătorului și din plămâni aproximativ 15-20% trec în sânge, restul de 35% rămâne în mucusul țigărei.

Chiar și la acei fumători, cari nu „trag fumul în piept“, ci numai în gură o bună parte din nicotină intră în sângele lor intoxicându-se. Saliva (scuipatul) din gură este plin cu nicotină, care se înghite și ajunge în sânge din stomac, otrăvirea fiind tot atât de gravă.

Cari sunt bolile fumătorilor?

Doctorul Jankan a examinat 200 fumători și a găsit că dintre aceștia suferau

de slăbirea vederii	— — — —	18
„ răgușeală și dureri în gât	— — — —	27
„ arsuri pe buze și limbă	— — — —	74
„ pierderea poftei de mâncare	— — — —	132
„ arsuri la stomac	— — — —	150
„ turburări nervoase	— — — —	159
„ catar bronchio-pulmonar	— — — —	174

Nici unul din 200 nu era deplin sănătos, fiind suferind cel puțin de una, sau mai multe din bolile de sus. Și toate aceste boli erau cauzate de fumat.

Fumatul are influință asupra respirației și mistuirii.

Prin examinările făcute în numeroase țări s'a constatat, că bolile de respirație atacă în număr foarte mare pe cei fumători. In același timp acestea boli abia se pot găsi la cei nefumători.

Astfel din 100 de fumători, cei puțin 20 suferă de boli de respirație. Iar din 100 nefumători abia 2-3 suferă de aceste boli de respirație.

Tuberculoza este boală mult răspândită de azi. Ei bine, sunt tuberculoșii cari mai și fumează. S'a dovedit că dintre 100 tuberculoși cari sunt fumători, mor 18. Iar din 100 tuberculoși nefumători numai 2-3 mor.

In capitala Germaniei, in Berlin, mortalitatea printre fumători este de 59%, iar la nefumători 30%.

Atât îmbolnăvirea, cât și mortalitatea este mult mai mare la acei bărbați și femei cari se ocupă cu manipularea tabacului, mai ales in fabricile de tabac.

Printre aceștia sunt cele mai dese și cele mai grave îmbolnăvirii de orice fel.

Astfel in Lipsca (Germania) din 1000 de locuitori după ocupație mor in număr total:

Dintre Brutari	— — — —	1
„ Măcelari	— — — —	3
„ Fierari (Fauri)	— — — —	5
„ Tipografi	— — — —	8
„ Croitori	— — — —	9
„ Ziurar	— — — —	10
„ Birtași	— — — —	11
„ Pietrari	— — — —	12
„ lucrători de tabac	— — — —	12

Orice boală atinge în mod mai grav și

in număr mai mare pe fumători. Astfel bolile de inimă și de circulația sângelui atacă in cel mai mare număr pe alcoolicii și pe fumători.

Tabacul turbură digestia (mistuirea).

Nicotina ajunge cu saliva in stomac și aici produce turburări de mistuire.

Fumătorii se plâng de lipsa de apetit și de arsuri gastrice.

Din 100 fumători cel puțin 15-20 prezintă diferite turburări digestive. In același timp acestea boli digestive la nefumători sunt in număr mult mai redus: 2-3 la 100.

S'a constatat că nicotina împiedecă mistuirea. Despre aceasta se poate convinge oricine cu proba următoare:

Să se lase o țigaretă in $\frac{1}{2}$ litru apă de băut 5 minute, la o căldură de 40° C. In acest mod vom obținea un extract de nicotină. Vom lua apoi puțin suc gastric amestecat cu puțină albumină (albuș de ou), din care vom pune in 4 pahare cantități egale și vom adăuga extract de tabac la fiecare pahar cantități tot mai mari.

In I-ul pahar vom avea: Albumină + suc gastric (pepsină) + 5 picături extract de tabac și vom obținea digestie bună.

Intr'al II-lea pahar vom avea: Albumină + suc gastric + 10 picături extract de tabac = puțină albumină nedigerată.

Intr'al III-lea pahar vom avea: Albumină + suc gastric + 15 picături extract de tabac = albumină multă nedigerată.

Intr'al IV-lea pahar vom avea: Albumina + suc gastric + 20 picături extract de tabac = digestie nu se arată.

Cu cât este mai multă nicotină, cu atât mai defectuoasă rămâne mistuirea. Acest fenomen se produce și la fumători. Digestia lor devine tot mai slăbită, stomacul la început răspunde cu inflamație (gastrită acută, apoi cronică), cu greață, vărsături, arsuri, răgușeli, apoi se produc răniri, ulcere cari trec deseori in cancer (rac).

Urmările tabacului, însă nu se mărginesc la aparatul de respirație și de digestie, ci nicotina atacă și alte organe.

O parte insemnată a nicotinei intră in intimitatea organismului, in sânge și in celule. Astfel găsim efectul distrugător al nicotinei la artere, la inimă (cord), la celule nervoase, etc.

Arterele se îngroașe, circulația sângelui devine grea, tensiunea arterială crește și expune la sângerări de creier (apoplexie). De altă parte cordul se dilată și slăbește, iar aorta se lărgeste mult și devine friabilă.

Tot din cauza abuzului de tabac fumătorii prezintă in număr mare diferite turburări nervoase și anume: slăbirea funcțiilor cerebrale cu turburări de gândire (7%), diferite iritațiuni și dureri nervoase la brațe, sau extremitatea inferioară (8%), tremurături nervoase la cap, la mâni și picioare (15%). Cefalee (dureri de cap), nevralgii (20%),

și neurastenie gravă cu insomnie, neliniște, iritații nemotivate etc. (25%).

Vederea încă slăbește la fumători. Nicotina are înrăurire și asupra ochilor și vederii.

Acei cari stau mult timp in fum, deși nu sunt fumători, vor suferi de inflamații extreme ale ochilor (conjunctivite și cheratite). Iar fumători pe lângă aceste turburări ușoare se pot îmbolnăvi in mod grav de slăbirea vederii, de inflamația nervului optic, care duce la orbire totală, nevindecabilă. Tot tabacul duce și la daltonism (confundarea culorilor).

Tabacul și cancerul:

Cauza principală a cancerului încă nu se cunoaște, însă s'a dovedit că iritațiile nicotinei duc foarte des la cancerizare.

Țigaretetele ținute in gură produc pe buze cancerul buzelor și a limbii, apoi al laringelui. S'a dovedit că toți bolnavii operați de cancerul buzelor au fost fumători pasionați.

Cancerul laringeal este o formă periculoasă de cancer, și din 100 de bolnavi 97 s'au găsit a fi fumători vestiți.

Tabacul și sifilisul.

Sifiliticii sunt și fumători. Or s'a constatat că fumatul împiedecă vindecarea sifilisului și agravează mult această boală. Fumatul la sifilitici ajută să se producă mai curând slăbirea sistemului nervos, nevralgiile și nebunia.

Din toate acestea rezultă că nicotina împiedecă dezvoltarea organismului, ea turbură echilibrul sănătății și minează viața astfel încât examinătorii au putut fixa că media vieții la fumători are o durată abia de 48 ani, iar la nefumători 64 ani.

In străinătate se formează societăți numeroase de nefumători cari luptă pentru a lumina masele mari contra acestui flagel de obicei rău. Aduc statistici și stabilesc fapte mult grăitoare pentru combaterea fumatului. Lupta prin afișe, prin filme, prin conferințe și tablouri ilustrate.

Un astfel de tablou ne spune cine fumează și din ce cauză:

- 1) unii fumează să-și alunge gândurile,
- 2) unii fumează să se răcorească la căldură,
- 3) alții fumează să se încălzească la frig,
- 4) sunt cari fumează să-și alunge foamea,
- 5) cei grași fumează să slăbească,
- 6) femeile fumează să fie moderne,
- 7) copilul fumează să-și dea aere de om mare,
- 8) mulți fumează numai pentruca să aibe și ei ceva de lucru (neavând nici-o ocupație),
- 9) cei mai mulți fumează din obicei rău, și nu s'au gândit nici odată asupra netrebniciei și desastrului fumatului.

Cei mai iluștri oameni din lume și apostoli de îndrumare morală n'au fumat.

N'au fumat Tolstoi, Goethe, Pasteur, Rabindranath Tagore. Nu fumează nici H. Ford, fiind pildă despre ce poate ajunge și realiza munca și crățarea.

Iată ce dorește acest articol. Cine are ochi să vază! De el va fi bine.

Dixi et salvavi animam meam.

Dr E. Nicoară,
Director desp. Astra Reghin,
Medic primar,

INSEMNĂRI MUZICALE

Jubileul compozitorilor români

În zilele de 8, 9, 10 și 11 Ianuarie 1931, „Societatea compozitorilor români” și-a serbat jubileul de 10 ani dela înființare prin o conferință și 3 concerte festive care transmise prin radio au dat posibilitate întregii lumi muzicale românești și străine să ia parte la această sărbătoare a muzicii românești.

Cu această ocazie, „Societatea” a tipărit și un elegant și interesant volum cuprinzând toate datele importante ale activității sale. „Societatea compozitorilor români” tinde să devină un focar intens a străduințelor muzicale din țara noastră.

Înființată în 1920 din inițiativa câtorva compozitori în frunte cu dnii C. Brăiloiu și I. Nona-Otescu, (inițiatorii), Societatea a avut ca prim obiectiv strângerea într'un mănunchiu al creatorilor muzicali români, pentruca, cunoscându-se și apropiindu-se sufletește, să străduiască mai pasionat și mai convins în apostolatul ce-l îndeplineau, răzleți și lipsiți de încurajare: crearea unei muzici românești. Admirabil punct de plecare, acest gând de înfrățire căci poate nici un soi de oameni n'are mai multă nevoie de înțelegere și căldură ca artistul, care creind chelțește din nervii și sufletul său. S'a ales prin aclamație președintele în persoana maestrului George Enescu, și din consfăturile entuziaste s'au distilat scopuri precise și de cea mai mare importanță pentru mișcarea muzicală română: „să se ajute dezvoltarea producției muzicale de a-și auzi și tipări lucrările; să se apere interesele creatorilor noștri muzicali în toate chipurile dincoace și dincolo de hotare”.

După o activitate de un deceniu roadele acestui program se dovedesc a fi în cele mai frumoase. Pentru cunoașterea compozițiilor românești, „Societatea” a aranjat, începând din 1924, douăzeci și șase audițiuni muzicale la București, executându-se numeroase lucrări inedite, adevărate surprize pentru marele public, care știa prea puțin despre aceste creații originale. S'au tipărit în editura „Societății” o seamă de lucrări ale domnilor: Kiriac, Borgovan, Kremer, Muzicescu, Brăiloiu, Negrea, Jora, Enacovici, Rogalski, etc. în condițiuni superioare și avându-se în vedere interesele materiale ale autorilor.

S'au organizat agenturi în toate județele țării pentru perceperea taxei asupra lucrărilor originale, executate în concerte sau alte spectacole cu muzică; s'a colecționat un imens material folcloric sistematizat cu conștiinciozitate, (opera dlui C. Brăiloiu). Cu un cuvânt „Societatea” a muncit cu entuziasm și cu o atență ur-

mărire a scopurilor inițiale, și astăzi poate să aibă o intensivă mulțumire prin faptul că muzica originală începe a fi prețuită la justa ei valoare și pătrunde tot mai mult în programele de concert și radio.

„Societatea are până în prezent un număr de 56 membri activi, de sigur o surpriză din cele mai agreabile pentru publicul iubitor de muzică.

*

Jubileul a reușit foarte bine din toate punctele de vedere. D. Const. Brăiloiu, secretar general al „Societății” a ținut o frumoasă și spirituală conferință despre activitatea societății în timp de un deceniu, înșirând atât progresele cât și greutățile cu cari a avut de luptat (s'a lucrat câțiva ani fără nici un ajutor din partea statului); iar cele trei concerte festive, au demonstrat din belșug că avem o muzică proprie, bogată în inspirație, cizelată cu îngrijire, de o factură originală, vrednică de a figura în concertul european.

Primul concert a fost dedicat muzicii de cameră, având în program un splendid octet pentru coarde de George Enescu, precum și compoziții de M. Negrea R. Kremer, Bartok și Brăiloiu.

Al doilea concert a fost pur coral, susținut de corul „Carmen” cu compozițiile dlor Kiriac, Cucu, Bărcă, Borgovan, Vidu, Kirescu, Galinescu, Dima, Mandyzewski, Muzicescu și dna I. Ghica-Comănești.

Al treilea a fost orchestral cu colaborarea „Filarmoniceii”, având ca dirijori pe dnii Enescu Nonna-Otescu, Alexandrescu, Rogalski, și Mihalovici, executând compozițiile dlor G. Enescu, C. Nottara, T. Brediceanu, Șt. Popescu, A. Castaldi, Stan Golestan, M. Java, T. Rogalski, I. Nonna-Otescu, A. Alexandrescu, I. Drăgoi, A. Dima, M. Mihalovici D. G. Kiriac.

În special acest ultim concert a fost o adevărată revelație și prilej de legitim orgoliu, dezvelind admirabila pregătire tehnică a tinerei noastre falange de compozitori, cari mănuesc complicatul instrument orchestral cu o măiestrie surprinzătoare.

Aproape toate lucrările reprezentate cu acest prilej festiv, au la bază inspirația specific românească, — sau reliefând și cizelând vre-o frântură de cântec popular, sau, (lucru de mai mare importanță pentru viitorul nostru muzical), cristalizând din elementele caracteristice melodice, armonice și ritmice ale muzicii populare, o formă cu totul nouă, care nu mai e indisolubil legată de materialul primitiv și de scurtă răsuflare al doinei și horei, ci, devine transfigurarea muzicalității colective a poporului, devine sinteza muzicală a sufletului

romănesc.

Soliștii acestor concerte festive au fost d-nele Alice Viordot-Pavelescu și Helene Lebel, canto; M. Coconăscu și Ana Voileanu-Nicoară, pian; dnii G. Folescu și Stefanovici Canto; dnii Teodorescu, Feldmann, Sárossy, Dailis, Popovici, Mendelsohn Thaler și Cocea instrumente de coarde.

Ana Voileanu-Nicoară.

40 de ani dela întemeierea Ligii Culturale

La 24 Ianuarie a. c. s'au împlinit 40 de ani de când Liga Culturală a făcut cel dintâi pas în public. E un prilej de omagiu pentru acest nume de care se leagă atâtea fapte eroice ale istoriei noastre contemporane. Chiar dacă Liga ar fi murit — cece nu e cazul, mulțumită Domnului! — totuși ar trebui să ne descoperim în fața acestei date, pentrucă această societate a intrat definitiv în cartea de aur a nației. Cu atât mai mult trebuie să facem acest lucru atunci când Liga trăiește încă, și chiar dacă nu mai e ceceea a fost, aduce remarcabilă contribuție la viața noastră culturală.

Liga Culturală a izvorit dintr'un entuziasm tineresc și entuziasm a fost toată viața ei. Intr'adevăr când se vorbește de această societate trebuie să se pună deosebită greutate pe acest cuvânt: entuziasm. Liga a pulsat de viață în măsură entuziasmului care o însuflețea. Când elementul acesta scădea, tânjea și Liga. Organizație a fost prea puțină aici. Cine cunoaște cât de cât trecutul Ligii își poate foarte bine da seama de acest adevăr. Dar e destul să asisti la unul din congresele ei anuale pentru a-1 surprinde în întregime.

Acum 40 de ani începutul s'a făcut din entuziasmul câtorva tineri. Iar dacă mai târziu sau alăturat lor și câțiva bătrâni aceștia erau din rândul acelorora cu o neîntreruptă tinerețe în suflet. În perioada aceasta și în cea următoare Liga a avut o puternică notă iridentă. În perioada întâie prepondera propaganda orală. Intruniri publice nu s'au mai văzut în vechea țară atât de însuflețite, ca acelea pe cari le ținea tânăra societate.

Obiectivul principal era Ardealul. Obiectivul acesta a preponderat, de altfel, și în a doua perioadă a Ligii. Iată pentruce mai ales noi ardelenii trebuie să ne amintim cu atâtă recunoștință de această societate. Acțiunea întreprinsă de ea e cel dintâiu reveriment de opinie publică în Vechiul Regat pentru Românii din Ardeal. Până la ea ideea de unitate exista în capul câtorva intelectuali; au mai fost ce e drept și câteva începuturi de asociație ele se mărginesc însă la câteva întruniri în București și Iași.

Liga este întâia care ține întruniri în toate centrele de seamă ale Vechiului Regat.

Este adevărat că motivul era foarte palpitant. Dela 1848 până la Memorand, epoca în care se înființează Liga, istoria Ardealului căzuse într-o amorțeală descuzantă. Memorandul a venit în ora supremă. Iar dacă revoluția din 1848 a dat Românilor conștiința rasei. Memorandul a adus, pe lângă aceasta, încă ceva: el a adus răsunetul suferințelor noastre la frații din Vechiul Regat și în străinătate.

Prin Memorand Transilvania pătrunde, în mod intensiv, în opinia publică europeană. Meritul e în bună parte al Ligii. Este frumos acest capitol în viața ei. Fiindcă a lipsit organizația și a mai dat și alte năpaste peste arhiva Ligii, capitolul nu e îndeajuns de cunoscut. De aceea e foarte binevenit studiul pe care-l face dl Ernest Armeanca în paginile revistei noastre. El e întemeiat pe documente, în bună parte inedite.

În prima perioadă entuziasmul a fost al tuturor. Al tuturor a fost și într'a două, dar el fierbea ca într'un vulcan în pieptul unuia singur: Nicolae Iorga. Perioada aceasta începe de pe la 1908 și durează până la intrarea României în război. Obiectivul principal al activității e, cum am amintit și mai sus, tot Ardealul. Cuvântului vorbit, care a primit din sufletul animatorului principal căldura nouă, i se alătură cuvântul scris de un efect mult mai adânc. Granița care despărțea Ardealul de Vechiul Regat a fost străpunsă pe nenumărate locuri de cărțile Ligii, cărți aducătoare de nădejdi și de suflet românesc. Cel ce scrie aceste rânduri a sorbit mai întâi faptele eroice ale trecutului românesc dintr'un exemplar din *Istoria Românilor* al dlui Iorga tipărit de Ligă și făcut să pătrundă în Ardeal sub titlul *De-ale noastre*. Cartea mi-o adusese tata dela Blaj, unde i-o dăruiseră nește profesori. Ochii mei de copil de țăran se deschiseră largi în fața portretelor de domni români. Pe pasta crudă a memoriei s'au întipărit atunci pentru a nu se mai șterge niciodată.

În timpul neutralității propaganda orală a fost intensificată din nou. Este epoca cea mai glorioasă a Ligii. Tribunalele ei răsunau de glasul unui Delavrancea, Take Ionescu, Nicu Filipescu, Lucaci, Goga. Este o perioadă care trebuie pusă și ea în strălucitoarea ei lumină.

După război a venit o epocă de lăncetă. Obiectivul vechi trebuia schimbat cu cel cultural. Schimbarea nu s'a înfăptuit încă, iar noul obiectiv, durere, nu trezește entuziasmul pe care l-a trezit cel vechi. Ceeace nu însemnează că Liga n'a făcut nimic în această perioadă. Dacă nu ar fi numai impozantul palat care strălucește pe cheiul Dâmboviței, în capitală, și ar fi de ajuns. Dar Liga continuă și azi o frumoasă operă de unitate sufletească, de o deosebită importanță mai ales în noile provincii.

Iată motivele pentru cari trebuie să luăm parte la sărbătoarea ei.

TEATRU

O reluare fericită: Hamlet

Prin reluarea lui Hamlet, Teatrul Național al Clujului ne-a învrednicit iarăși de câteva momente mari, momente despre cari a spune că sunt artistice e prea puțin. Chiar dacă uriașul Will nu se bucură de o interpretare ideală; chiar dacă publicul nu-l pătrunde întreg, coborîrea

lui pe scenă e binevenită, oricât de des s'ar întâmpla. Din răul de viață care gâlgăie în fiecare piesă a celui mai mare creator de viață pe scenă al omenirii, numai un strop să fie sorbit și e de ajuns. O frază, o imagine, un personaj de al lui totdeauna duci cu tine, de-ai fi cel mai nesimțitor dintre oameni.

Dintre dramele lui Shakespeare Hamlet e cea mai jucată. Despre ea s'a vorbit mai mult. Faptul nu ne poate împede să vorbim și noi, chiar dacă, vrând nevrând, am repeta lucruri spuse de alții. Bineînțeles că nu vom căuta pete în soare; ne vom mulțumi să facem înțeleasă, atât cât ne este cu putință, lumina lui vorbitoare.

Genialitatea acestei opere e ca un lac fără fund. Cu cât încerci să o diseci mai mult, cu atât te înlănțuie mai strâns vraja ei misterioasă. Ceeace te copleşte în această dramă, ca dealtfel în toate ale lui Shakespeare, e freamătul ei de viață, prezent în fiecare scenă, în fiecare personaj, chiar dacă acela ar fi puțin normal. Shakespeare e viață concentrată în eroi ca și în nemernici, în subtili ca și în nebuni, în bărbați ca și în femei. Viața are în operele uriașului dela Stratford un ritm specific, pe care îl recunoști dela întâia scenă, cum recunoști pe Rembrandt dintr'o minusculă gravură. În dramele acestea viața este atât de puternică încât de multe ori nu poți să o explici cum nu poți să arăți cauza pentru care crește stejarul atât de mândru și zdravăn. În Shakespeare, și în Hamlet îndeosebi, e mult mister. A rămas o bună doză din fatalismul tragediei antice. De ce a suflat vântul nebuliei și al sfârșitului peste sufletul imaculat al Ofeliei? De ce moare Polonius? De ce sfârșitul dramei ia proporții atât de tragice. Umbra soartei fălăie peste toți și peste toate. Un blestem se ispășește aici. „E ceva putred în Danemarca“, pentru care trebuie multă jertfă.

Tragicul acesta supraomnesc e scăldat în cea mai fermecătoare poezie. Frumseța materială a Ofeliei este o creație care plutește între vis și realitate. Câtă poezie este în devotamentul lui Horațio, și în sborul imaginației lui Hamlet!

Toate personagiile au viața și soarta lor proprie, chiar dacă ar trece numai pe scenă. În tragedia aceasta însă, mai mult decât în altele ale lui Shakespeare, e un personaj, Hamlet, atât de complex, încât celelalte sunt biete mușuroaie pe lângă un munte. Căci Hamlet nu e numai pasiunea răzbnării, așa cum va apărea la cea dintâi privire, ci un tip reprezentativ al unei bune părți a umanității. Neliniștea în fața problemelor vieții, acea inquietude, de care se vorbește atât de insistent în epoca de după război, o găsim întreagă în sufletul nenorocitului Prinț al Danemarcei. Hamlet este un erou veșnic actual.

Ceeace trebuie admirat în acest erou este planul înalt pe care e creat. Inteligența lui Hamlet de nimic nu se teme. Ascultându-l te cucerește nu numai prin ceeace spune, dar și prin ceeace simți că ar putea încă spune. Bugăția lui sufletească e fără margini.

Dar ne oprim aici impresiile căci am am merge mai departe decât ne îngăduie modestul spațiu care ne stă la dispoziție...

Cu unele lipsuri, interpretarea a fost multumitoare. Dnul Zaharia Bărsan a purtat pelerina nefericitului erou cu cunoscuta-i melancolie și lirism. Dsa ne-a dat câteva scene mari, pline de patetic. O surpriză încântătoare a fost dra Vasi-

lescu, în rolul Ofeliei, pe care i-a interpretat cu mare bogăție de nuanțe. Un cuvânt bun pentru restul ansamblului și pentru regie, cari toți împreună au colaborat să ne dea un Shakespeare onorabil.

**Când vrea femela
Comedie în 3 acte
de A. Saviu și E. Rey**

O seară de voieșie, de distracție fără nici intenție de a pătrunde mai adânc în tratarea problemelor și a oamenilor. O comedie bulevardieră, gen parisian, reușită. Subiectul e arhicunoscut de atâtea ori tratat, mai ales în comedie. El e spus în titlu: femela vrea să cucerească de soț pe bărbatul pe care-l iubește și dacă vrea nimic nu i se poate opune, nici iscusința celui mai „expert“ bărbat. Bineînțeles subiectul putea să fie tratat mai à fond. Autorii nu aveau însă deloc această intenție. Ei au fost preocupați de partea comică și anume de numeroasele peripeții comice prin cari trec cele două personaje principale până ajung la ceea ce se chiamă „desnodământ“. Peripețiile acestea sunt împinse uneori până la bufonerie. Comedia place însă prin ritmul vioi în care a fost scrisă. E în ea o voieșie care te cucerește.

Personajul principal Max de Saint-Hubert, are oarecare originalitate, care stă tocmai în voieșia lui. Mai puțin reliefată e femela: dra Nicolette de Beaulieu. Foarte reușit e Primarul. Autorii au dat un veritabil tip de comedie. În zugrăvirea lui au pus mult umor și satiră.

Teatrul național ne-a dat un spectacol reușit. Atât actorii individual cât și ansamblul au fost bine puse la punct. Reprezentația a avut ritmul propriu piesei. Dl Voicu în rolul lui de Saint-Hubert a creat unul din cele mai bune roluri ale dsale. Dsa a avut intuiția exactă a personajului pe care l-a interpretat, s'a simțit în largul lui, de aceea a pus atâta sinceritate în joc. Pentru dsa genul acesta e nou; continuând ar putea să ne aducă surprize frumoase. Plină de temperament dna Jipescu-Hodos în rolul Nicolettei; original de Mișu Ștefănescu în rolul lui Charmes; natural și „important“ d. Potcoavă în rolul Primarului; și bine au jucat și interpreții mai secundari.

Cronicle

Concertul Mohora-Muntiu

În anul acesta, sărac în evenimente muzicale, concertul de Marți, 27 Ianuarie, a însemnat o dără aurie. În prezența unui numeros și select public două artiste de marcă au stors două izvoare sonore: vocea și pianul, de mijloacele lor de expresivitate, competent, și mai mult decât atât, convingător.

Dna Magda M. Mohora e o cântăreață cunoscută Clujului; a mai concertat și a cântat pe scena Operii Române. De astădată a venit să confirme părerile, prin câteva arii și cântece bine alese, din Ponchielli, Rubinstein, Schubert, Massenet, Puccini, Drăgoi și Dima. Generoasa dsale voce, frumos timbrată în registrul mijlociu și stăpân pe atacul cutelor a excelat în Schubert și în doinele românești. Dl Rónai, a acompaniator, s'a achitat conștiincios.

O revelația a fost d-șoara Marioara Muntiu la pian: un talent tânăr, cu studii la Cluj și la Viena. Programul: Brahms, Chopin și M. Negrea. „Variațiile asupra unui cântec unguresc“, atât de multoase și aproape neguroase, fură des-cifrate cu forță și dominant. Însă ceeace

Generalul Berthelot

Când punem revista sub presă ne vine vestea trecerii dintre cei vii a generalului Berthelot. Imprejurarea nu ne permite deci, decât câteva rânduri pentru acela cari ar merita un volum întreg, din pana unui român. Promitem însă să revenim.

Generalul Berthelot nu mai este pentru nația românească numai un om: el este un simbol; mai mult decât un simbol: o legendă.

Soldatul acesta erou, cu o inimă de o noblețe fără păreche, este un simbol al prieteniei, pe care Franța ne-a dat-o, cu același devotament, în vremuri bune ca și în vremuri grele. Simbolul cel mai pur și cel mai complet. Toată simpatia pe care nația lui ne-a dovedit-o mai bine de un veac s'a concentrat în inima lui largă și în faptele lui de erou. Atât de desăvârșit și-a îndeplinit el această însărcinare, pe care i-a dat-o, în vremuri atât de grele patria lui, încât s'a contopit până la ultima bătaie a inimii cu poporul în mijlocul cărula a coborât.

Aici începe legenda... Generalul Berthelot și-a plecat urechea la suferințele poporului nostru, i-a înțeles și iubit sufletul lui mare. Pe soldații români și i-a simțit copiii lui, iar soldații români l-au iubit ca pe un adevărat părinte. Contopirea aceasta sufletească s'a făcut în cele mai crude momente ale istoriei noastre. Deaceea a fost ea atât de mare.

a câștigat mai multe aplauze a fost „Balada în G-moll”, care a fost interpretată just și, am zice, personal, cu o emoționalitate născută dintr'o bogată experiență muzicală în acest domeniu — al sufletescului chopinian. Diversele stări sufletești fură contopite într'a atitudine unitară față de subiect. „Impresiile dela țară” ale dlui M. Negrea se bucurară, deasemenea, de o explicare în spirit românesc. Cele șase aspecte: preludiul, a fost odată, fusul, jocul ielelor, seara 'n poartă și alunelul, ca tot atâtea părți minore ale unei poeme, se succedară colorându-se autentic. Antrenantul „alunei” fu bisat. Cu o tușă sigură, agilitatea perfectă a degetelor învingând orice greutate, d-soara Marioara Muntiu dispune de toate resursele tehnice. Și odată stăpână pe partea materială a executării, conținutul sufletesc prins în formele ei severe, iluminează amplu orice gen de muzică. Aceasta constituie partea de originalitate a un artist, și aceasta are covârșitor d-soara Marioara Muntiu, îndreptățindu-ne să-i precizem o carieră strălucită.

(agd.)

Soldații au făurit legenda și au dăruit-o celor de acasă. Astfel figura generalului francez a ajuns să infierbânte imaginația copiilor, să le sădească în suflet cultul eroismului și devotamentului.

Când războiul s'a terminat legenda era rotunjită. Generalul intrase în inima tuturor Românilor. Deaceea a fost încunjurat cu atâta entuziasm dela Rege până la cel mai umil Român.

Legenda a pătrus Ardealul în mod fulgerător. S'a văzut aceasta în decursul drumului pe care l-a făcut prin această provincie, marelui soldat francez. Un drum de triumf. Un entuziasm sincer și unanim. Numai drumul pe care l-a făcut Regele Ferdinand se poate asemăna cu acesta. Atâtea flori au fost, atâtea cântece, atâtea urale. Ochii generalului lacrimau. Cuvintele lui erau înăbușite de emoție. Ne-am arătat atunci recunoștința în mod regal. Gestul nostru a mers atât de adânc în inima generalului încât i se umplea ochii de lacrimi de câteori vorbea de el.

Două nații îl plâng. Una l-a ridicat în pantheonul său național. Este nația românească.

Horia Trandafir

Manifestul intelectualilor francezi.

A produs mare valvă recentul manifest al unor personalități de primul rang din Franța publicat în revista „Notre Temps” inspirată de cunoscutul bancher Loucheur. Manifestul se ridică împotriva naționalismului mărginit, exaltat și lipsit de rațiune. Nimic mai dăunător azi pentru noua îndrumare umană decât egoismul strâmt al unor popoare orgolioase. În interesul suprem al păcii și refacerii economice se face indispensabilă înțelegerea cu Germania asupra tuturor problemelor mari contemporane. Protagonistii manifestului se îndreaptă în primul rând către germani pentru a-i cuceri în favoarea uniunii statelor europene. Ei vor să dărâme zidurile izolării, să suprimе opreliștile din calea ideii lui Briand. Un nou val de cugutare generoasă pleacă din Parisul marilor idealuri de renaștere și reformă. E de admirat universalitatea spiritului francez, care și dă seama de realitatea dureroasă a mizeriilor ce se instăpânesc asupra tuturor țărilor și vede soluția salvării numai în concordanța popoarelor Europei. Ce miraculoasă e puterea ideii. Cuceririle ei dețin o forță ce nu se poate compara cu nici o armă materială — oricât de ingenioasă ar fi. Începem să credem în realizarea Statelor unite ale Europei. Ideea e pe drum, e aproape neînălăturabilă...

D. Beneș despre dictatură

În „L'Europe Centrale” au apărut câteva fragmente dintr'un articol al ministrului afacerilor streine cehoslovace despre dictatură. D. Beneș contează printre cei mai de seamă gânditori politici contemporani, astfel o teză a dsale suscită totdeauna interes. După ce d. Beneș examinează originile dictaturilor de după războiu, concludе că dictaturile născute din mișcări populare, cum sunt cazurile Rusiei, Italiei și Turciei dănuiesc mai mult, decât cele plecate de sus în jos, însă întoarcerea la normal a celor dintâi este mult mai anevoioasă și sguiduitoare decât a celorlalte. Fi-rește, că d. Beneș se pronunță împotriva sistemelor dictatoriale și precizează, că asemenea perioade tulburi n'ar fi posibile fără incapacitatea democrațiilor... Aci dsa pune degetul de rană. Biata democrație! Câți o invoacă și ce mic este numărul celor cari gândesc și acționează în sens curat democratic. Iar în România concepția democrată e prea adesea întunecată de influențe politici-niste, nesocotită de teoreticieni ignoranți și leneși, tradată la cea dintâi ocazie. Și nu-și dă toată lumea seama, că democrației datorăm totul pentru trecut, și numai în semnul ei ne vom des-volta în viitor. Organizatorii onști ai democrației să fie puși în frontul dintâi al luptei pentru ideal și progres.

În ciuda vremii — muncim!

Expresiv desen cu care talentatul artist A. Demian a inaugurat în no. 1 dela 15 Ianvarie al „Societății de mâine” copertele anului curent dă corp ideii de muncă și luptă neîncetată, în ciuda mizeriei și corvezilor fiscale cari apasă azi nația. De multor ar fi nimerit să se dea explicația cuvenită minunatelor desene ale colaboratorului nostru, cu toate că în adins am cultivat omisiunile: doar publicul își are j'edecata sa, puterea de divinațiune și imaginație care face superfluă comentarea simboalelor materializate. Am fost totdeauna de părerea acelor cari cred necesar să se dea cititorului prilejul de reflecție proprie și să nu i se serviască totul de-a-gata... Ideia desenului se încadrează cu programul de muncă încordată profesat de această revistă, care nu poate recomanda în ceasuri atât de grele altă conduită mai nimerită decât încordarea tuturor puterilor de cruțare și de muncă pentru a trece cu bine peste criza actuală. În ciuda vremii — muncim!

Pentru salvarea Europei

În cursul lunii Ianuarie s'a ținut la Geneva cea dintâiu adunare a comitetului pentru uniunea europeană. Felul cum au decurs discuțiile acestei conveniri și rezultatele obținute sunt mult mai încurajante, decât ceea ce ne-a dat adunarea ultimă a Societății Națiunilor. Ideea confederației europene își face drum peste voințele diplomaților chiar. Ea este atât de urgentă și de necesară încât smulge din tradiționalismul lor mucegăit statele europene. Se pare că tot mai clar se aude strigătul: Unire sau moarte!

Cele mai luminate spirite europene se pasionează pentru această problemă de mare actualitate. Și chiar dacă o discută fiecare din p. d. v. al nației lui Praht totuși, în principiu, cu toții o admit. Părea este unanimă că numai federalizarea ne va mântui de criza economică și numai ea va putea garanta pacea.

Literatura chestiunii s'a îmbogățit neobișnuit în anii din urmă. Cudenhove nu mai este un izolat. Cărțile lui nu mai stau singure în raft, sub semnul utopiei...

La noi problema n'a intrat încă în opinia publică. Singurii cari i-au dat atenția până acum au fost delegații noștri la conferințele dela Geneva.

Ca și în alte chestiuni de mare actualitate întârzi care a dat atențiune acestei probleme a fost Institutul Social al dlui D. Gusti. Ciclul de conferințe organizat de acest Institut pentru anul acesta școlar discută toate fețele chestiunii. Iar pentruca lumea să fie introdusă într-o problemă atât de complexă și de dificilă ultimul volum al **Arhivei pentru Știință și Reforma Socială**, organul Institutului (Anul IX, Nrele 1—3), aduce în frunte un studiu al dlui Gusti: **Problema federației statelor europene**, o expunere cumpănită, clară și obiectivă, care poate servi drept introducere la chestiune. Studiul dlui prof. Gusti e urmat de o Bibliografie critică a problemei pe o întindere de nu mai puțin 28 pag. îndesate. Pentru a avea o documentare completă se mai dă apoi, în extenso răspunsurile statelor europene la Memorandul Briand. Orice intelectual care se interesează de această problemă — și care intelectual ar putea-o neglija? — găsește aici materialul necesar pentru o inițiere cinstită în stufișul ei.

Eliberarea lui Gandhi

După zece săptămâni de discuții conferința imperială britanică denumită „Masa rotundă”, chemată a lua sub studiu stările din India și a regula raporturile dintre Anglia și India, a luat sfârșit prin acordarea unei autonomii de guvernământ. India își va avea parlamentul său și se va bucura de situația aproape egală cu cea a dominionurilor. Hotărârea lui Macdonald de a da această soluție problemei, ca un început bine-meritat în această direcție, n'a surprins opinia publică a Mării Britanii. Chiar ziarele conservatorilor laudă politica prudentă și rezonabilă a lui Macdonald de a consimți în mod fâțiș la un regim de autogovernare în India. Deodată cu închiderea „Mesei rotunde” guvernul Macdonald a dispus eliberarea marelui șef Gandhi din închisoare. Se pare, că Gandhi nu este mulțumit cu soluția londoneză, ci el vrea independență desăvârșită de stat. În orice caz fanatismul lui Gandhi și mișcarea populară pornită au influențat conferința astfel, încât se poate vorbi de un mare succes

al profetului indian. Rezultatul conferinței și eliberarea lui Gandhi sunt de natură a duce, firește, la o potolire a raporturilor dintre Anglia și India, cel puțin pentru o vreme. Atârnă de Gandhi, dacă înțelege să se opriască aci.

Guvernele din Paris

Guvernul Steeg constituit cu mare greutate după căderea cabinetului Tardieu nu s'a putut menține, cu toate că partidul radical-socialist deținea vre-o 5 portofolii și se bucura de sprijinul socialiştilor. Cu majoritate de 50 voturi camera franceză a aprobat formația Laval care se razimă aproape pe aceleași forțe parlamentare cari susținuseră și pe Tardieu. Radicalii și socialiștii au declarat opoziție energică împotriva grupărilor Maginot și Marin cari sunt iarăși invingătoare. Cât va rezista guvernul Laval? Nu se poate prevedea, căci chestiunea încrederii pusă așa de des în corpurile legiuitoare franceze, rezervă surprize. Azi avem fără îndoială o victorie a dreptei întărită cu partidele republicane de centru. Laval este pseudonimul lui Tardieu — spune opoziția. Se pare, că Franța se ferește să se dea pe mâna extremelor de dreapta și de stânga, și-și caută echilibrul în alianțele de centru. Opinia publică franceză onorează cu mari simpatii pe radicali și pe socialiști, însă o orientare hotărâtoare în favoarea lor nu poate fi așteptată decât dela alegerile viitoare. Cu toate marile agitațiuni de idei, Franța a fost ferită de sgușduri și s'a refăcut ca nicio țară din lume îmulțind și imens resursele financiare. Uriașele rezerve de aur ale Băncii Franței (cam 58% din cantitatea monedei este acoperită de aur) însemnează o prosperitate care storce admirația lumii întregi. Bunăstarea materială și echilibrul politic se datoresc desigur în primul rând formidabilei puteri a parlamentului care funcționează în conștiința tuturor atributelor de suveranitate națională. Câtă vreme instituția parlamentară franceză dovedește vitalitatea aceasta, schimbarea guvernelor nu afectează aproape de loc viața de stat.

Valută unică europeană

Eduard Herriot, ilustrul gospodar al Lyonului de un sfert de veac, fost președinte al Consiliului și ministru în mai multe cabinete, este cunoscut și ca un filosof-cugetător politic. Ultimele sale lucrări îl înfățișează ca pe un neostenit militant al ideii de federalizare europeană. Într'un proaspăt interview Herriot accentuează cât de apropiat este triumful ideii care a fost politicește atât de adesea și de amplu dezvoltat de către Briand la Geneva. În vremea din urmă s'au atașat mișcării a cărei primi sfetnici sunt Briand, Cudenhove-Calergi și Herriot încă două celebrități europene: Hymans și Cobden. Reținem în această însemnare trei păreri ale lui Herriot: a) nu se poate înlătura criza mondială fără concursul celor trei mari puteri ale lumii: Statele Unite ale Americii, Statele Unite ale Europei și Imperiul Britanic; b) federalizarea nu înseamnă pierderea independenței și suveranității de stat, ci o colaborare în anume direcții; c) ea trebuie precedată însă de înființarea unei valute unice europene, care să circule și în Rusia și Turcia. Rezultă cu necesitate, că tre-

bue să se cadă de acord în chestiunea financiară, să se desființeze sistemul vama și să se pună în vigoare o singură monedă, pentru a salva piața sdruncinată a continentului nostru.

E ceva putred în Jugoslavia

Marele prieten al popoarelor ieri oprimat d. Scotus Viator n'a încetat să urmărească deaproape silințele de consolidare în perioada de libertate dela războiu încoace. Cuvântul său deține aceeași autoritate azi ca și ieri. De aceea critica sa înseamnă un concurs prețios în a părăsi drumuri greșite și a găsi ritmul unei dezvoltări normale. A publicat decurând trei articole despre ceea ce a văzut cu ochii în regatul iugoslav trecut acum la regimul absolutismului dinastic. Constatările sale sunt profund pesimiste. Unele metode întrebunțate acum în țara aliată nouă dovedesc, că multe din învățăturile și avertismentele trecutului sunt complet părăsite. Distinsul om politic dă o sumă de fapte cu totul îngrijorătoare, cari ne fac a înțelege, că regelui se ascund realități, că s'a pornit o prigoană împotriva unor intelectuali de mare suprafață ce stărnește depresiune adâncă morală. Elemente foarte capabile, cari îndrănesc să gândească liber și să acționeze potrivit imperativelor conștiinței și convingerii lor — pot fi persecutați, arestați, supuși unor groaznice chinuri în temnițe? Sălbatica deslănțuire de instincte răsunătoare nu poate fi înfrânată? Politismul poate acapara totul și învrăjbi o națiune până într-o a se ajunge la tensiunea desvelită de Scotus Viator? Teribil memento pentru toți căți încearcă a opera pe după culise și a pune stăpânire pe voința regală. Camarilele cari se formează în jurul tronurilor se pare, că uită experiențele istoriei și-și fac de cap. Toți cei bruscați în simțămintele lor însă pregătesc revanșa. Iar aceasta se poate declanșa cu puterea unui torrent care sdrobește tot ce-i stă în cale aruncând o țară în înspăimântătoare convulsii interne. Credem, că sfaturile lui Scotus Viator vor fi de folos Jugoslaviei și oricăror altor țări cuprinse de rătăcirii.

Mișcarea cooperatistă

Se simte în România o preocupare cooperatistă intensivă și oarecare rezultate practice? Din când în când au loc mici solemnități de paradă cu exultări în favoarea ideii. Nici protagoniștii teoretici ai cooperăției însă, și nici amatorii practici nu pot afirma cu mâna pe inimă, că s'ar putea pipăi undeva un teren solid de creații pe temeiul de tovarășii. Unde este greșala? Unde ne poticnim? E aproape un mister. Intregul fundament este pus în iluzii desmințite de realitate. După părerea noastră sunt de vină deopotrivă și cei de sus și cei de jos. Cei de sus pentru că au zăvorit mișcarea într-o birocrație plină de forme. Cei de jos pentru că se întemeiază exclusiv pe ajutorul de sus. Cooperatismul însemnează întâiu de toate o concentrare de mici contribuții ale celor mulți pentru a se descătușa de corvezile capitalismului la com de dobânzi grele. Lipsesc însă sfătuitorii și organizatorii inimoși acolo în fiecare sat românesc, cari să închege nucleul acesta economic și să-l desvolte până la puterea unei adevărate fortărețe. Legi avem destule, și bune, ele asigură cooperăției mari înlesniri, scutiri de chel-

tuieli, ocrotiri. Ce folos însă, căci nici o menire limpede nu s'a dat cooperăției românești. Și-i păcat. E' un adevărat divorț între idee și faptă. Cooperăția a ajuns prea mult pe mâna politicianilor cari caută să-și pricopsiască o anume clientelă. In loc ca o bancă populară cooperatistă să exceleze prin bună rânduială, prin crutare și administrare model, de obicei ea nu stă la înălțimea băncii-societate anonimă unde banul este cu mult mai cu grije chivernisit. Credem că tărie în misiunea cooperatistă, însă nu e cât de puțin reconfortantă situația de până azi. Să se refacă metodele de acțiune și să se pună bază sănătoasă generoase mișcări care a dat în țările apusene roade extrem de bogate. Să nu se mai țină nici un „congres”, nici o paradă goală și inutilă până nu dăm un rost practic marelui idei a cooperatismului.

Un acord necesar

Spectacolul degradant al vieții noastre publice cu ura inverșunată dintre partide, înghiață sufletul în bietul cetățean și schițează un semn de întrebare pentru streinul cu interese la noi. Ceeace face un partid se desface de către al doilea. Lipsă de o continuitate, absență de directive hotărâte ale statului, care trebuie să se ridice peste partide. Când e vorba de un împrumut pe piața internațională se ivește și foaia volantă anonimă care intimidează capitalismul extern prin provizoratul actelor, căci partidul din opoziție nu va respecta contractele. Cel mai mare succes al tânărului, inimosului și democratului rege Carol al II-lea va fi încercarea de a stârpi o asemenea tradiție blestemată. Demnitatea acestei nații și a statului român nu mai poate tolera manoperele politicianiste de discordanță pe marile chestii externe în special de ordin financiar. Se impune o stabilitate a relațiilor cu streinătatea și o fermă și statornică garanție a respectării angajamentelor contractate. Să devină deci o realitate acordul dintre partidele românești pe chestia marelui plan cinquenal de refacere financiar-economică a României. E necesar să se inaugureze o politică serioasă de stat, care să rupă cu practicile orientale și să consolideze legăturile țării cu statele streine. Toată obștea românească va saluta cu entuziasm acordul așteptat dintre partidele românești în această privință.

Redacția

A APĂRUT
ȘI SE AFLĂ DE
VÂNZARE LA
ADMINISTRA-
ȚIA REVISTEI:

DAIMONION

DE
LUCIAN
BLAGA
PREȚUL:
LEI 80.

Banca Națională a României

Adunarea Generală extraordinară din 15 Februarie 1931

In virtutea art. 78, 79 și 93 din Statute, se aduce la cunoștința dlor acționari, că sunt convocați în Adunare Generală Extraordinară pentru ziua de Duminecă 15 Februarie 1931.

Adunarea Generală Extraordinară se va ține în localul Băncii Naționale, strada Lipsani Nr. 25, la orele 10 dimineata.

Condițiunile și termenele în care se vor primi procurile și celelalte acte, ce dau dreptul a lua parte la Adunarea Generală Extraordinară, sunt cele publicate mai jos pentru Adunarea Generală Ordinară din aceeași zi, cu excepțiunea că la această Adunare Extraordinară pot fi reprezentați, prin acționari având drept de vot, și proprietarii a mai puțin de 20 acțiuni, cari au fost înscrise pe numele lor de 3 luni complet scurse până în ziua de 15 Februarie 1931, data Adunării.

Scopul convocării este propunerea de modificare a art. 20. prin adăogirea unui nou alineat, care să permită dezvoltarea operațiunilor cu piețele internaționale în vederea ușurării plasării capitalurilor străine pe piața noastră; precum și modificarea alineatului G) al aceluiaș articol care să permită Băncii a face și avansuri pe warante, textul actual neprevăzând decât scontarea lor.

Ordinea de zi a Adunării Generale Extraordinare va fi:

Modificarea art. 20 din Statute în modul următor:

1. Aliniat nou F), — între actualele aliniate F) și G).

„A primi depozite dela Băncile de Emisiune străine și de la Banca Reglementelor Internaționale, a plasa aceste fonduri, fie în efecte și valori cu scadențe scurte și mijlocii, fie ca depozite producătoare de dobânzi la băncile românești aceste operațiuni putând fi făcute atât în numele băncii care a remis fondurile, cât și în numele Băncii Naționale a României însăși; în acest ultim caz însă, nici o operațiune nu va putea avea o scadență mai mare de 3 luni.

„A reesconta, conform prevederilor statutare, toate efectele și valorile cumpărate în aceste condițiuni și a da garanția sa de bun sfârșit operațiunilor citate mai sus”.

2. Aliniatul G) al aceluiaș articol primește următoarea redactare:

„Scontarea sau acordarea de avansuri pe warante liberate în conformitate cu legea docurilor sau privitoare la mărfurile depuse în antrepozitele existente, sau cari vor fi create în virtutea unor legi speciale, în limita și forma determinate prin convențiile ce vor fi încheiate cu aceste antrepozite”.

Adunarea Generală Ordinară din 15
Februarie 1931

In virtutea art. 78, 79 și 80 din Statute,

se aduce la cunoștința domnilor acționari că Adunarea Generală Ordinară a Acționarilor este convocată pentru Duminecă 15 Februarie 1931.

Adunarea Generală se va ține la București, în localul Băncii Naționale, strada Lipsani Nr. 25, la ora 10,30 dimineata.

Vor avea drept să ia parte la Adunarea Generală acționarii de naționalitate română, proprietari a 20 acțiuni înscrise pe numele lor de 3 luni, complet scurse până la 15 Februarie 1931, data Adunării Generale.

Orice inscripțiune tardivă, ridică dreptul proprietarului de acțiuni de a participa la Adunarea Generală Ordinară. Acționarii cari îndeplinesc condițiunile de mai sus vor putea fi reprezentați prin mandatarii având ei înșiși drept de vot. Societățile, stabilimentele și corporațiunile pot totuși să fie reprezentate printrun delegat, minorilor și interzișii prin tutori și curatori, femeile măritate prin soți, fără a fi nevoie de procură sau prin alți mandatarii, dându-li-se procură cu autorizația soțului.

Un mandatar nu poate reprezenta decât un singur acționar.

Procurile și orice alte acte, justificând dreptul de a participa la Adunarea Generală, vor trebui să fie legalizate și contrasemnate de mandatarii sau delegați și vor fi remise Administrațiunii Centrale sau Sucursalelor și Agențiilor Băncii până Joi 12 Februarie 1931, ora 4 după amiază.

Douăzeci acțiuni dau dreptul la un vot.

Nici un acționar, inclusiv Societățile și Statul, nu poate dispune de mai mult de 20 voturi, oricare ar fi numărul acțiunilor deținute sau reprezentate.

Conform Statutelor Băncii, Bilanțul General anual, contul de Profit și Pierderi, precum și rapoartele Consiliului de Administrație și al celui de Cenzori, asupra operațiunilor exercițiului 1930, vor fi publicate în Monitorul Oficial înainte de întrunirea Adunării Generale.

Ordinea de zi a Adunării Generale va fi următoarea:

1. Aprobarea Bilanțului încheiat la 31 Decembrie 1930;

2. Descărcarea Consiliului de Administrație de gestiunea sa;

3. Distribuirea beneficiilor realizate conform Bilanțului;

4. Alegerea unui Administrator în locul dlui I. I. Lapedatu al cărui mandat expiră la 31 Decembrie 1931;

5. Alegerea unui Cenzor în locul dlui Gr. Eremie, al cărui mandat expiră la 31 Decembrie 1931.

Membrii ale căror mandate expiră sunt realigibili.

„SCHMOLLPASTA“
S. A. BRAȘOV

Fabrică de cremă de ghetă
Premiată la 30 de expoziții

Institutul de Editură și Arte Grafice S. A. Cluj.